

TEMPS DE BARRI, TEMPS EDUCATIU COMPARTIT

DIAGNOSI DE L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ NO FORMAL ALS BARRIS DE VALLCARCA, EL COLL, PENITENTS I LA SALUT (DISTRICTE DE GRÀCIA)

DOCUMENT DE TREBALL

Fundació Jaume Bofill, novembre de 2005

Aquest document recull alguns dels principals resultats de la diagnosi realitzada sobre l'àmbit de l'educació no formal als barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut entre els mesos de juny i octubre de 2005. La diagnosi s'emmarca en el projecte *Temps de barri, temps educatiu compartit*, promogut per la Regidoria de Nous Usos del Temps de l'Ajuntament de Barcelona i la Fundació Jaume Bofill, en col·laboració amb el Districte de Gràcia, que es proposa com a objectiu últim l'optimització de l'àmbit de l'educació no formal des de la implicació dels diversos agents locals.

La diagnosi, elaborada a partir de la realització d'entrevistes amb els diversos agents educatius de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut (escoles, AMPAs, entitats de lleure, equipaments, etc.), s'ha centrat en conèixer les condicions amb les quals aquests agents desenvolupen la seva activitat, així com en comprendre des d'un punt de vista quantitatiu i qualitatiu les característiques de la seva oferta i demanda.

La delimitació de l'objecte d'observació ve donat per les activitats que, amb una intencionalitat educativa (activitats extraescolars, esportives, d'educació en el lleure, d'ensenyaments no reglats, etc.), estan dirigides a infants i joves en edats compreses entre els 3 i els 15 anys durant el temps no lectiu (fora de l'horari estrictament escolar).

El present text, que exposa de manera esquemàtica els principals aspectes identificats en la diagnosi, està elaborat com a document de treball per a la sessió participativa prevista per al 8 de novembre de 2005. Aquesta sessió, que comptarà amb bona part dels agents educatius dels barris de referència, té com a finalitat discutir i validar el contingut de la diagnosi i definir conjuntament algunes línies d'actuació per a l'actual curs 2005-2006. El document segueix la següent estructura:

1. CARACTERITZACIÓ DELS AGENTS I LES SEVES RELACIONS EN L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ NO FORMAL.....	2
2. DÈFICITS RELACIONATS AMB LES RELACIONS ENTRE AGENTS EDUCATIUS	21
3.- DÈFICITS RELACIONATS AMB L'OFERTA D'EDUCACIÓ NO FORMAL.....	30
4.- DÈFICITS RELACIONATS AMB L'ACCESSIBILITAT.....	41
5.- DÈFICITS RELACIONATS AMB LA GESTIÓ DELS RECURSOS.....	50

1. CARACTERITZACIÓ DELS AGENTS I LES SEVES RELACIONS EN L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ NO FORMAL

En el context del present treball, entenem per *agent* aquells grups i organitzacions que generen algun tipus d'efecte en l'àmbit de l'educació no formal, sigui a través del disseny i execució d'activitats específiques per a infants i joves (*agent directe*), sigui simplement a través d'una tasca de suport extern -logístic, material, tècnic, etc.- (*agent indirecte*). En aquest apartat, es descriu de forma esquemàtica les principals característiques del mapa d'agents.

Morfologia dels agents en l'àmbit de l'educació no formal

Agents directes

AMPA - CEIP

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen d'un total de 7 CEIPs, centres d'educació infantil i primària amb infants d'edats compreses entre els 3 i els 12 anys. Tots els CEIPs tenen AMPAs, encara que aquestes mostren importants diferències quant al nivell d'activitat generada. Juntament als clubs esportius, les AMPAs són **els agents amb un major volum d'oferta/demanda d'activitats d'educació no formal**.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none">- Existència d'AMPAs en tots els centres escolars.- Presència d'alguna AMPA amb un alt nivell d'autonomia.	<ul style="list-style-type: none">- Existència d'algunes AMPAs constituïdes amb escassa activitat i implicació desigual d'aquestes en la generació d'ofertes d'educació no formal.- Dependència de l'activitat de l'AMPA en funció de la motivació de les famílies, del suport del centre, etc.- Dimensió reduïda de l'AMPA, fet que provoca cansament entre els seus membres com a resultat de la implicació i esforç diaris necessaris.

Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Diversitat de possibilitats d'ofertes d'activitats a l'inici del curs, que després es veu reduïda substancialment en funció de la demanda. - Majoritàriament esportiva, i en menor mesura instructiva i artística. En general, les activitats tenen un alt grau d'acceptació social. - Existència d'algunes propostes arriscades (teatre, jazz, etc.). - Oferta durant els períodes de vacances (organització dels Casals d'estiu, etc.). - Diversificació horària de les activitats (matí, migdia i tarda) en alguns centres, que permet la conciliació de la vida laboral i familiar de les famílies. - Existència d'algun CEIP amb un elevat nivell de dinamització de l'oferta. 	<ul style="list-style-type: none"> - Existència de CEIPs amb escassa oferta d'educació no formal. - Oferta influenciada per la inèrcia d'algunes activitats tradicionals, que es consideren atractives (p.ex. futbol). L'oferta poc tradicional, segons diuen els responsables, resulta poc atractiva pels usuaris. - Continuitat i estabilitat de l'oferta en funció de la demanda i del grau de motivació i temps disponible dels membres de l'AMPA. Existeixen nombroses activitats que s'han de suspendre per no arribar als nivells mínims de demanda. - Projectes d'educació no formal a curt termini (d'any en any). - En alguns centres, absència d'alternatives d'educació no formal en el centre. L'infant, en funció del seu nivell educatiu, està assignat a una oferta determinada. - En general, poca oferta d'activitats en horari periescolar. - Oferta segmentada per raó de gènere.
Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - En diversos casos, presència d'infants d'origen immigrant. - En algun cas, disposició a realitzar activitats obertes a infants del barri (no alumnes del propi centre). - Existència d'algunes AMPAs amb capacitat d'absorció de demanda amb recursos econòmics limitats (estratègies de foment de l'accessibilitat). 	<ul style="list-style-type: none"> - En alguns casos, demanda poc activa (poca presència d'infants del centre a les activitats). - En general, inexistència d'obertura de les activitats al barri, sobretot per una qüestió de responsabilitat civil. - Absència de polítiques d'accessibilitat en la majoria d'AMPAs. - Usos assistencialistes per part d'algunes famílies. - Decreixement de l'alumnat procedent del barri i important presència de 'matrícula viva'.
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Disponibilitat de recursos infraestructurals i logístics dels centres per dur a terme les activitats. - Pagament de quotes per part de la majoria de les famílies del centre (a excepció dels centres amb AMPAs menys actives). - Professionalització a través de la subcontractació d'empreses de lleure o treballadors autònoms. - Presència d'algunes AMPAs fortes, amb bona implicació de les famílies en la dinamització de l'oferta. En general, són les AMPAs més actives i que desenvolupen un major nombre d'oferta. - Elevat grau d'implicació de les famílies que formen part de l'AMPA, les quals assumeixen la coordinació i supervisió de les activitats durant l'any. - Suport del/a director/a en alguns centres. - Nivell d'autonomia d'algunes AMPAs. 	<ul style="list-style-type: none"> - Presència d'algun CEIP amb recursos infraestructurals força precaris (patis insuficients, manteniment deficient, etc.). - Variabilitat del cost en funció de la tipologia d'activitat. - Cost elevat de les activitats, com a resultat de la professionalització. Sense professionalització, pràcticament no hi ha oferta. - En general, precarietat laboral de molts professionals d'algunes empreses de serveis subcontractades. - De vegades, dificultats per trobar personal educador preparat. - Limitacions horàries com a resultat de l'ús de les infraestructures escolars (conflicte sobre la responsabilitat de l'obertura dels centres). - Voluntarisme dels membres de l'AMPA, especialment per part de les mares. - Dèficits relatius al coneixement sobre la gestió d'activitats (demanda de subvenció, disseny del pressupot, disseny de l'oferta, recursos existents en el territori, coordinació amb d'altres AMPAs, etc.).

Vinculació	<p><i>Família</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Voluntat per part de l'AMPA d'involucració de les famílies en les activitats del centre i de l'AMPA. <p><i>Escola</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - En general, bona entesa entre l'AMPA i els el clàustre de professors/es i la direcció del centre. - Relació periòdica entre CEIPs. <p><i>Agents locals</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Participació escassa dels centres en les activitats puntuals que es desenvolupen a nivell de barri. 	<p><i>Família</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Poca implicació de les famílies en general en les activitats que organitza l'AMPA o el centre. <p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Escassetat de relacions de l'AMPA i els centres amb els agents locals d'educació no formal. - Escassetat de relacions amb la resta d'AMPAs. - Poca participació de moltes AMPAs en les xarxes locals. - Poca vinculació de moltes AMPAs amb els esdeveniments que es porten a terme de forma puntual al territori. - Poca relació entre centres d'educació públics i concertats.

AMPA - IES

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen d' 1 IES, centre d'educació secundària amb infants i joves majors de 12 anys. El centre disposa d'una AMPA, encara que aquesta és nova i **es caracteritza per l'escassa activitat.**

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Existència d'un IES amb una AMPA. 	<ul style="list-style-type: none"> - Existència de l'AMPA amb escassa activitat, en període de consolidació. - Distanciament de les famílies, sobretot dels alumnes més joves, envers l'activitat del centre. - Paper més secundari de l'AMPA en el centre de secundària. - Poca estabilitat de l'AMPA com a conseqüència de la difícil implicació de les famílies. - Dificultats a l'hora de realitzar activitats degut a la manca d'infraestructures.
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Existència d'una AMPA amb voluntat de realització i dinamització de les activitats del centre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Manca d'oferta degut a la poca capacitat de dinamització de l'AMPA. - La manca d'activitats extraescolars, està condicionada en part a la motivació i implicació de l'alumnat, de l'AMPA i del centre, en part a elements contextuais. - Dificultats per dissenyar ofertes atractives per als joves, fet que no afavoreix la implicació. - Escassa planificació per part de l'AMPA de les activitats extraescolars. Sovint, el pes de l'organització recau en el professorat.

Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - Voluntat de potenciar la demanda del centre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats per a la motivació dels joves. - Manca de demanda per l'escaç nombre d'alumnes al centre. - Absència d'obertura de l'oferta als infants i joves del barri que no formen part del centre.
Gestió		<ul style="list-style-type: none"> - Escassetat de recursos econòmics, els quals són invertits majoritàriament en el suport d'activitats pròpiament escolars. - Voluntarisme en la gestió de l'AMPA. - Manca de suport econòmic extern i recursos escassos de l'AMPA (com a conseqüència de la seva reduïda grandària).
Vinculació	<p><i>Escola</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Coordinació entre IES i CEIPs per al traspàs d'alumnat. 	<p><i>Família</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Escassa vinculació de l'AMPA amb les famílies del centre. - Estratègies insuficients relatives al foment de la implicació i responsabilització de les famílies en l'organització d'activitats puntuals i periòdiques futures en el centre. <p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Poca relació de l'IES amb els agents locals.

AMPA – Escola Concertada

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen d'un total de 7 escoles concertades, les quals imparteixen educació infantil, primària i secundària. Com succeeix amb els de titularitat pública, existeixen importants diferències entre centres concertats quant a la implicació de les famílies en la dinamització del centre i a la qualitat i quantitat de la demanda / oferta d'educació no formal generada. La majoria de centres compta amb AMPAs i mostra, sigui per la intervenció d'aquestes i/o dels responsables del mateix centre, d'una **major dinamització de l'oferta d'educació no formal**.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Estabilitat de les AMPAs. - Major implicació del claustre en la dinamització socioeducativa del centre. - Bons nivells de dinamització de l'àmbit de l'educació no formal. 	<ul style="list-style-type: none"> - En ocasions, dinàmiques organitzatives de centre que suplanten la funció de l'AMPA i no afavoreixen la seva dinamització. - Presència d'algun centre sense AMPA, amb dinàmiques de delegació de la responsabilitat per part de les famílies sobre l'activitat que s'hi produeix.

Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Oferta d'activitats extraescolars en tots els centres i en totes les franges d'edat (també a ESO). - En general, oferta més institucionalitzada respecte la dels centres públics (estabilitat, etc.). - Diversificació horària de les activitats, que permet la conciliació de la vida laboral i familiar. - Alt grau d'organització i planificació de les activitats. - Ofertes de casals durant els períodes de vacances. - Ventall ampli d'activitats gràcies a la implicació dels pares i mares i del voluntariat del professorat en determinades ofertes. 	<ul style="list-style-type: none"> - En ocasions, propostes educatives amb una excessiva continuïtat d'activitats que ja es realitzen dins de l'educació reglada.
Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - Major demanda respecte els centres públics. - Presència d'alguns centres amb activitats obertes a infants externs al centre. 	<ul style="list-style-type: none"> - En general, absència d'obertura als infants i joves que no són alumnes del centre. - Diferenciació d'activitats en base a rols de gènere. - En general, cost més elevat de les activitats, que pot deixar fora els infants de famílies amb menys recursos.
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Professionalització de l'execució de les activitats a través empreses de lleure i treballadors autònoms. - Disponibilitat de recursos materials (infraestructural, econòmica, etc.), del centre i de l'AMPA (quotes). - Implicació del professorat en la dinamització socioeducativa del centre fora de l'horari lectiu i suport per part de l'equip directiu. - Incorporació de les activitats d'educació no formal en el projecte educatiu de centre. - En general, bona entesa entre centre i AMPA. 	<ul style="list-style-type: none"> - En determinats centres, la realització d'activitats depèn del voluntarisme del professorat. - Desigual grau d'implicació de les famílies en el desenvolupament de les activitats.

Vinculació	<p><i>Família</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - En alguns casos, centres amb un bon grau d'implicació de les famílies. <p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Voluntat de projecció al territori per part d'alguns centres. 	<p><i>Família</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - En algun cas, dinàmiques de delegació de la responsabilitat per part de les famílies sobre la dinamització del centre. <p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - En general, poca vinculació del centre amb l'entorn immediat. - Escassa presència d'espais i xarxes locals de participació social a nivell de barri. - Centres amb alumnat procedent d'altres barris de la ciutat. - Escassetat de relacions de l'AMPA i els centres amb els agents locals d'educació no formal. - Escassetat de relacions amb la resta d'AMPAs. - Poca vinculació de moltes AMPAs amb els esdeveniments que es porten a terme de forma puntual al territori. - Poca relació entre centres d'educació públics i concertats.
-------------------	--	--

Entitats d'educació en el lleure

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen d'un total de 3 entitats d'educació en el lleure, l'**A.E. Jaume I**, l'**Esplai Josepets** i l'**Esplai Sant Jordi**. Es tracta d'associacions sense ànim de lucre que organitzen activitats per a infants i joves entre 5 i 17 anys aproximadament, els caps de setmana.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Suport institucional del tercer sector . - Atenció a col·lectius infantils i juvenils socialment desfavorits per part d'alguna entitat de lleure. - Capacitat de gestió de projectes (p.ex. obtenció de subvencions econòmiques). - Realització d'activitats de dissabte per la tarda i sortides de cap de setmana i períodes de vacances. - Obertura de l'entitat i l'oferta al barri. - Activitats que requereixen una elevat grau d'implicació dels usuaris. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dependència econòmica d'altres organitzacions. - Limitació de recursos econòmics per al desenvolupament de les activitats. - Insuficiència de recursos per donar resposta a les necessitats socials de l'entorn. - Poca atenció a col·lectius infantils i juvenils socialment desfavorits, i sovint, no són reflex de la realitat del seu entorn.
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Estabilitat de la majoria d'entitats gràcies a la implicació dels seus voluntaris. - Oferta educativa que posa l'èmfasi en el treball en valors. - Dinamització del barri els caps de setmana. - Articulació d'estratègies de difusió de l'oferta. 	<ul style="list-style-type: none"> - Activitats concentrades els caps de setmana, la majoria en la mateixa franja horària. - Dependència del funcionament de les activitats i de les entitats en el voluntariat. - Dificultats de relleu generacional dels educadors en les entitats.

Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - Demanda notable d'usuaris de 8 a 17 anys a les entitats (amb alguna excepció). - Articulació de polítiques d'accessibilitat amb fons econòmics. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats d'accés als joves entre 5 i 8 anys. - Dificultats de penetració en determinats grups socials (immigrants, etc.).
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Evitació de la mercantilització de l'oferta gràcies a la continuïtat i la importància donada a la figura del voluntari. 	<ul style="list-style-type: none"> - Algunes entitats amb precarietat de les infraestructures (no tinença d'espais propis, degradació dels locals, etc.) i materials, amb alguna excepció.
Vinculació	<p><i>Família</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Les entitats realitzen un seguiment dels infants amb els quals treballen. <p><i>Agents locals</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Articulació d'estratègies de vinculació amb els centres escolars (difusió de l'oferta, etc.), amb resultat dispers segons el centre. - Relació entre entitats a través de la Comissió de Joves. <p><i>Territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Escassa vinculació amb el territori: participació en xarxes formals locals, etc.. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relació puntual amb els agents locals. - Dificultats d'implicació de les famílies en l'entitat. - Participació molt puntual a les activitats del territori. - Les entitats són poc conegudes al barri on treballen

Ludoteca

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen d'una ludoteca pública, el **Punt de Dinamització Infantil**, localitzada i gestionada pel Centre Cívic El Coll. Aquest equipament municipal es dirigeix fonamentalment a persones entre 3 i 12 anys.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Elevat grau de planificació per la necessitat de presentar un projecte de forma anual per a la gestió de l'equipament. - Nombre elevat d'activitats. 	<ul style="list-style-type: none"> - Poca accessibilitat geogràfica en la zona de referència, la qual cosa pot afectar l'accessibilitat de la demanda. - Dificultat de realització d'activitats exteriors per la manca d'infraestructures.
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Funcionament diari. - Activitats relacionades amb el joc, clarament diferenciades de la resta d'activitats del territori. - Oferta variada d'activitats. - Planificació de les activitats en funció de l'edat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ús potencial del recurs el cap de setmana, quan el servei roman tancat (sobretot dissabte tarda).

Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - Elevada demanda (43 infants aproximadament) i amb possibilitats d'absorbir més demanda. - Estabilitat dels grups al llarg dels trimestres. - Manca de dificultats relacionades amb l'accessibilitat de l'oferta per raó de cost. - Presència important d'infants nous. - Obertura de les activitats a la població del barri. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats de demanda per la ubicació geogràfica. - Dificultats de demanda per la poca difusió. - Limitacions d'edat en l'accés dels usuaris/es.
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Elevat grau de professionalització, amb intervenció d'empreses externes com a gestores de l'equipament. - Suficiència de recursos econòmics i materials. - Estabilitat de la infraestructura. - Infraestructura adequada per al desenvolupament de l'activitat. - Aprofitament màxim de l'equipament (usos diaris, etc.). 	<ul style="list-style-type: none"> - Dependència del suport econòmic de l'administració.
Vinculació	<p><i>Família</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Seguiment d'algunes famílies a través de la coordinació amb Serveis Socials. <p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Coordinació amb les altres ludoteques del Districte. - Participació i implicació a les activitats de barri. - Utilització dels espais i d'alguns projectes per part de les escoles. - Relació amb Serveis Socials per a la derivació de casos. 	<p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Poca oferta de ludoteques a la zona de referència. - Recurs poc conegut per les famílies i per les entitats del barri.

Casal de joves

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen d'un Casal de Joves, ubicat al Centre Cívic de El Coll, que promou activitats educatives regulades per a adolescents entre 12 i 16 anys aproximadament, així com a activitats menys regulades, periòdiques (p.ex. tallers) o puntuals (p.ex. festes), adreçades a joves d'edats compreses entre els 16 i els 35 anys. Sovint aquestes activitats estan autogestionades pels propis joves i representen l'únic espai de participació activa i de dinamització sociocultural que disposa la població d'aquesta franja d'edat dels barris de referència.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Formació en el seu interior de grups estables i associacions juvenils (grups de rol, grups de música, etc.), que multipliquen el potencial d'acció de l'agent. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultat d'oferir una oferta estable i definida per a nois i noies de les edats compreses entre 12 i 16 anys.
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Oferta adaptada a les demandes dels joves. - Organització d'activitats obertes als joves del barri. En les activitats programades s'intenta incorporar aquelles activitats d'interés per als joves nouvinguts. - Oferta diària, amb activitats de tardes, vespres. - Diversificació creixent de l'oferta de serveis que ofereixen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Escassetat de recursos econòmics per a l'organització d'activitats, acompanyat d'un baix poder adquisitiu per part dels joves. - Oferta formativa específica de pagament (p.ex. tallers).
Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - Voluntat d'ampliar l'oferta a joves entre 12 i 16 anys. - Voluntat de diversificar la demanda per arribar a més sectors de la població (noies i joves d'origen immigrant). 	<ul style="list-style-type: none"> - En termes generals, baix impacte del recurs sobre el conjunt dels joves del territori. - Dificultats relacionades amb l'atracció i difusió de l'oferta a nous joves.
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Professionalització de llocs claus. - Estructures organitzatives horitzontals. 	<ul style="list-style-type: none"> - Escassetat i precarietat d'espais i infraestructures, inadequades per als joves. - Inexistència de recursos públics suficients (p.ex. educadors de carrer) per promoure l'accés al casal dels joves en situació de precarietat social.
Vinculació	<p><i>Famílies</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Poc contacte amb les famílies degut a l'autonomia dels joves. <p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vinculació amb el territori: participació en xarxes formals locals (Comissió de joves). - Coordinació amb l'IES del barri de referència. - Derivació de casos i coordinació amb Serveis Socials. - Coordinació i traspàs amb el Punt de Dinamització Infantil. - Elevada predisposició a la col·laboració en projectes de dinamització sociocultural. - Foment de la identificació dels joves amb el barri. - Capacitat d'adaptació a les mancances del territori. - Recurs que supleix –només parcialment– les mancances existents d'equipaments juvenils municipals al barri. 	<p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Baixa dinamització sociocultural juvenil en els barris on no existeix Casal de joves. - Dèficits d'equipaments juvenils al territori. - Dificultats de dinamització i creació de projectes de joventut i poc recolzament de l'Administració corresponent.

Club o associació esportiva

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen de diverses entitats esportives, en diferents modalitats (futbol, bàsquet, tennis, natació, etc.), que desenvolupen la seva activitat a l'entorn de la pràctica individual i col·lectiva de l'esport infantil i juvenil, sovint de competició. Convé destacar principalment el **Club Natació Catalunya**, el **Club Esportiu Europa**, el **Club de Tennis La Salut** i el **Club de Tennis Vall Parc**.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Activitat reconeguda per la població. - Consolidació de les propostes esportives. 	<ul style="list-style-type: none"> - Poca cohesió i interacció entre agents. - Dèficits d'associacionisme esportiu. - Clubs i entitats esportives amb un plantejament de ciutat, poc orientat al barri.
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Disponibilitat d'oferta esportiva durant totes les tardes dels dies laborables, i també els caps de setmana (competició). - Oferta d'equipaments esportius adequada a les dimensions del barri. 	<ul style="list-style-type: none"> - Poca diversitat de l'oferta esportiva (futbol i bàsquet, principalment). - Dèficits d'oferta esportiva associativa de caràcter merament lúdic, no competitiu. - Ofertes d'esport d'equip per a nenes adolescents molt limitades. - Predomini de les ofertes de pràctica esportiva individual.
Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - Àmbit de l'educació no formal amb major demanda, especialment en la franja d'edat dels 6 als 12 anys. - Presència significativa d'infants i joves d'origen immigrat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cost de l'activitat per part de l'usuari i cost per a la utilització dels equipaments. - Decreixement significatiu de participació associativa entre els joves. - Diferències per raó de gènere en l'accés a les entitats esportives (decreixement de la demanda femenina amb l'edat).
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Gestió d'alguns equipaments públics per part d'entitats esportives. - En general, qualitat i bon manteniment dels equipaments esportius. 	

Vinculació	<p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Utilització dels equipaments públics del territori. - Relacions amb altres entitats a través de la competició. - En ocasions, foment de l'ús familiar de les instal·lacions. 	<p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Escassa utilització de les instal·lacions dels centres escolars per a la pràctica associativa de l'esport. - Exclusivitat d'algunes instal·lacions privades esportives. - Poca vertebració entre agents de l'àmbit esportiu.
------------	--	--

Associació o col·lectiu cultural

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen d'algunes associacions, gestionades generalment per joves, que desenvolupen activitats lúdiques i culturals. Aquestes es localitzen principalment en el Centre Cívic El Coll, com els **Diablers**, l'**Associació de Rol Aroloki**, la **Coral Mare de Déu del Coll**, etc.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Apropiació de l'activitat per part dels seus membres. - Implicació en la dinamització sociocultural del territori. 	
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Oferta destinada a diferents franges d'edat.. 	<ul style="list-style-type: none"> - Poca diversitat d'activitats culturals a la zona de referència. - Dificultats per a la difusió de l'oferta. - Generalment, oferta poc atractiva per als joves i per a la població nouvinguda al barri.
Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - Autogestió de l'activitat per part de la demanda. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats per a la implicació dels joves.
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Suport del Centre Cívic d'El Coll. 	<ul style="list-style-type: none"> - Voluntarisme. - Precarietat de recursos econòmics, que condicionen el nivell d'activitat.
Vinculació	<p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Utilització dels equipaments públics com a espais de vinculació i relació amb altres agents locals. - Relació amb altres agents a través de la Comissió de joves, entre d'altres. - En general, contribució a la dinamització del territori. 	<p><i>Agents locals i territori</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vinculació desigual, en funció de la disponibilitat dels seus membres. - Distribució desigual en el territori (localització al barri d'El Coll). - Poca penetració en els barris de referència.

Empreses de serveis educatius

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut compten amb la participació de diverses empreses de serveis educatius, sobretot subcontractades per AMPAs per a la realització d'activitats extraescolars, siguin de caràcter acadèmic, artístic, lúdic o esportiu.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Varietat de la cartera de serveis. - Desenvolupament de les activitats, majoritàriament als centres escolars. - Recurs educatiu útil per als agents que tenen una capacitat limitada de gestionar una oferta d'educació no formal. 	<ul style="list-style-type: none"> - Condicionament de la cartera de serveis a les ofertes educatives més "comercials" (sovint condicionades a la demanda).
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Oferta majoritàriament relativa a activitats de menjadors escolars i d'activitats extraescolars. 	<ul style="list-style-type: none"> - Inestabilitat d'algunes ofertes, relacionades amb la gestió dels recursos econòmics i dels recursos humans. - Dependència de l'horari de les activitats extraescolars al temps d'obertura del centre escolar.
Demanda		<ul style="list-style-type: none"> - Demanda condicionada als agents contractants. - Mobilitat del nombre d'usuaris, que afecta la sostenibilitat econòmica del servei per part de l'agent contractant.
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Professionalització del personal. - Utilització dels espais i dels recursos materials dels agents contractants. - Planificació i organització de les activitats per part de l'empresa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Precarietat laboral dels monitors/educadors, que genera problemes de rotació laboral i d'inestabilitat de l'oferta. En certes ocasions, la precarietat provoca problemes de qualificació dels seus treballadors. - Escassetat de recursos de l'AMPA, que precaritzava la subcontractació i la qualitat de l'oferta.
Vin.		<ul style="list-style-type: none"> - Escassa vinculació amb el territori: famílies, centres escolars, agents locals, etc.

Associació d'ensenyament no reglat

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen de 3 associacions que promouen ofertes educatives de caràcter instructiu en l'àmbit artístic, com són l'**Escola de Dansa**, l'**Aula de Música** i l'**Escola de Música del SEK**. En canvi, no s'ha desenvolupat, com succeeix en altres barris, una oferta d'establiments privats d'ensenyaments no reglats de caràcter acadèmic (p.ex. escoles o acadèmies d'idiomes, d'informàtica, etc.). Les activitats acadèmiques que s'ofereixen a la zona estan promogudes principalment per les mateixes AMPAs.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	- Especialització en torn una determinada oferta d'ensenyament no reglat.	- No aprofitament de la seva capacitat de provisió de serveis educatius especialitzats als agents locals.
Oferta	- Diferenciació de l'oferta. - Qualitat de l'oferta. - Activitat eminentment instructiva.	- En general, distintivitat de l'oferta.
Demanda	- Activitats obertes a tots els infants i joves del barri i a nivell de ciutat.	- Problemes relacionats amb l'atracció de demanda. - Limitacions de l'impacte entre els infants i joves amb dificultats econòmiques.
Gestió	- Recurs professionalitzat, amb una elevada preparació i qualificació del professorat. - En general, gestió "empresarial" de l'organització.	- Elevat cost de l'activitat. - Insuficiència de recursos per a l'oferiment de propostes educatives més integradores (polítiques d'accessibilitat, etc.). - Limitacions infraestructurals, fet que pot perjudicar la qualitat de l'oferta.
Vinculació	<i>Agents locals i territori</i> - En ocasions, projecció més enllà del Districte: recurs de ciutat.	<i>Agents locals i territori</i> - No existència de xarxes formals locals on s'hi puguin integrar. - Dificultats a l'hora de difondre la seva activitat als infants dels barris de referència.

Agents indirectes

Equipaments esportius

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut compten amb 5 equipaments esportius, dos públics, el Poliesportiu de la Creueta del Coll i el Camp de futbol de l'Àliga, i tres privats, el Club de Natació Catalunya, el Club de Tennis Vall Parc i el Club de Tennis La Salut. Aquests equipaments, **utilitzats pels agents directes, són espais en els quals s'ubica una part important de l'oferta d'educació no formal.**

Punts forts	Punts febles
- Bona presència d'equipaments per a la pràctica de l'esport. - Implicació dels equipaments públics i privats en la dinamització d'oferta d'educació no formal. - Apropiació i ús social dels equipaments esportius. - Aprofitament per part de les entitats	- Dificultats per a l'accés als equipaments esportius, no essent membre de l'entitat esportiva propietària o gestora. - Preus elevats per a l'ús individual dels equipaments esportius privats.

<p>esportives del barri dels equipaments públics.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gestió dels equipaments esportius públics per part d'entitats esportives locals. - Vinculació al territori d'alguns equipaments esportius privats (p.ex. Club Esportiu Mediterrani). - En algun cas, problemes d'accessibilitat física com a conseqüència de la seva ubicació geogràfica i de les comunicacions amb transport públic (p. ex. Club Tennis Vall Parc). 	
--	--

Centres cívics

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut compten amb 1 equipament cultural públic de referència, el **Centre Cívic El Coll**. Properament, caldrà afegir la **Biblioteca de Lesseps**.

	Punts forts	Punts febles
Activitat	<ul style="list-style-type: none"> - Implicació en la dinamització sociocultural del territori i de les seves entitats. - Sessió d'espais. - Estabilitat de les activitats. 	<ul style="list-style-type: none"> - Desconeixement del barri degut al canvi d'equip tècnic.
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> - Espai de referència en la realització d'activitats culturals a la zona. - Gratuïtat de la major part de les activitats. - Diversitat d'oferta per a un gran ventall d'edats. - Oferta trimestral. - Futura ampliació de l'oferta existent. - Oferta d'activitats infantils i obertes al barri. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats per a la difusió de l'oferta. - Oferta mercantil de les activitats (activitats obertes al barri, al districte i a tota la ciutat). - Dificultats d'arribar a algunes franges de la població.
Demanda	<ul style="list-style-type: none"> - En ocasions, demanda intergeneracional amb ofertes que possibiliten la participació associativa de les famílies de la zona. - Accessibilitat a les activitats gràcies a beques (Serveis Socials). 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats per a la implicació dels joves menors de 18 anys.
Gestió	<ul style="list-style-type: none"> - Suport extern d'altres agents (subvencions, etc.). - Personal remunerat per a la millora de la gestió de l'equipament. - Elevada coordinació de tots els serveis que ofereix el Centre Cívic a través de la Taula de Serveis. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats de gestió dels espais degut a la dinàmica de l'equip anterior.

Vinculació	<i>Agents locals i territori</i>	<i>Agents locals i territori</i>
	- Dinamització i potenciament del teixit associatiu i sociocultural del barri.	- En general, poca coordinació entre entitats culturals.
	- Vinculació al territori i dinamització dels seus actes.	- Dificultat de vinculació degut al poc teixit associatiu i cultural del barri.
	- Exposicions referents a temes diversos del barri.	

Centres religiosos

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut compten amb la presència de diversos centres religiosos. La seva vinculació amb l'educació no formal rau en que alguns d'aquests centres promouen i/o donen cobertura infraestructural a iniciatives de lleure educatiu adreçades a infants i joves.

Punts forts	Punts febles
- Contribució a la dinamització social dels barris de referència, significativa davant d'un territori amb dèficits estructurals d'activitat i cohesió socials.	- Funció assistencialista davant de greus mancances socioeconòmiques de molts infants.
- Cessió de les infraestructures a les entitats de lleure per tal que puguin realitzar les seves activitats de caps de setmana.	- En ocasions, vinculació deficient amb la resta d'entitats del barri.
- Coneguts al barri degut a la doble vinculació que mantenen al territori, social i religiosa.	
- En ocasions, organització d'ofertes de reforç escolar.	
- En ocasions, suport econòmic per als infants del barri amb dificultats socioeconòmiques.	
- Disponibilitat de voluntariat que porta a terme activitats.	

Morfologia de les xarxes formals en l'àmbit educatiu

Els agents identificats anteriorment es relacionen entre ells, de vegades de manera bilateral per a l'ús d'equipaments, per a la transferència d'usuaris, per a l'organització d'activitats, etc., i altres vegades en el si de xarxes formals. Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut disposen de **diverses xarxes formals que incideixen en l'àmbit educatiu i cultural, encara que no sempre ben estructurades** (objectius, funcions, mètodes, etc.) i **amb dinàmiques de funcionament estables**, i que sovint desaprofiten el seu potencial com a marc de coordinació dels agents locals per a la definició i/o desenvolupament de projectes comuns i per a la dinamització del territori. No cal dir que haurien de ser espais de vinculació estratègics per a l'àmbit de l'educació no formal.

A continuació, precisament per la seva importància estratègica, es descriuen les xarxes existents a la zona:

- **Reunió de CEIPs.** Xarxa dels centres d'educació infantil i primària públics del Districte de Gràcia, amb la finalitat de fomentar l'anàlisi i millora dels aspectes que afecten el seu funcionament. La xarxa actua mitjançant reunions periòdiques conjuntes entre els directors i directores dels centres, així com també entre els caps d'estudis.
- **Comissió social de centre.** Xarxa de centre, que compta amb la participació d'aquest i de determinats serveis socioeducatius de l'entorn, com ara Serveis Socials, EAP, etc., i que té per finalitat l'anàlisi i seguiment de les situacions socials que afecten el desenvolupament del procés d'escolarització dels alumnes i la seva integració social al centre i a l'entorn.
- **Consell Escolar de Districte.** Xarxa formada principalment pels centres escolars públics i concertats del Districte de Gràcia, liderat per aquest, en la qual es tracten aspectes relatius a la coordinació dels centres amb l'administració local, com ara la planificació i programació d'actes de territori, el manteniment dels equipaments escolars, etc. Es realitzen reunions periòdiques conjuntes.
- **Comissions de festes.** Xarxes constituïdes en alguns barris com a plataforma per a l'organització de les festes majors, que compten amb la participació de diferents entitats socials i culturals de la zona.
- **Comissió del Pla de Formació de Zona (PFZ) del Centre de Recursos Pedagògics (CRP)**¹. Xarxa liderada i promoguda pel Centre de Recursos Pedagògics, integrada per l'inspector de zona de la Generalitat de Catalunya, el CRP, el Districte, la Delegació d'Ensenyament, l'EAP, etc., a més d'un representant per a cada nivell educatiu i titularitat dels centres del Districte. La Comissió del PFZ² s'ocupa de concretar els criteris establerts per la Subdirecció General de Formació Permanent i Recursos Pedagògics (SGFPRP) i definir els objectius específics i la planificació de les activitats formatives que conté el pla, a partir d'una detecció prèvia de necessitats entre el professorat i els centres docents de la zona.

¹ Els centres de recursos pedagògics són centres de referència per a la formació, la dinamització pedagògica i el suport a la tasca docent del professorat de tots els nivells educatius dels centres d'ensenyament no universitari de la zona d'actuació, així com per al suport de les activitats pedagògiques de la comunitat educativa del territori. Aquests serveis educatius tenen com a objectius principals:

- Coordinar i organitzar l'execució i el seguiment de les activitats de formació permanent.
- Potenciar accions que impliquin dinamització i suport a projectes en el centre i entre centres educatius.
- Canalitzar i coordinar els recursos i l'oferta pedagògica de la ciutat que s'adrecen als centres educatius.
- Oferir recursos d'infraestructura i de serveis als centres docents, al professorat i a la comunitat educativa.

² En el marc de la Comissió del Pla de Formació de Zona, el CRP planifica i programa activitats formatives per als docents al propi centre o en d'altres (cursos, seminaris, grups de treball, assessoraments, etc.). Els Plans de Formació de Zona (PFZ) constitueixen la concreció en cada àmbit territorial, de l'oferta d'activitats de formació permanent del Departament d'Ensenyament, adreçada principalment al professorat d'una zona i encaminada a la millora de la pràctica docent i a l'adquisició de nous coneixements. Aquesta oferta formativa dona resposta a necessitats i prioritats de formació que han estat expressades pel professorat i pels centres de la zona i pretén que cada ensenyant rebi una oferta formativa adient a les necessitats del seu centre, àmplia, coherent i institucional.

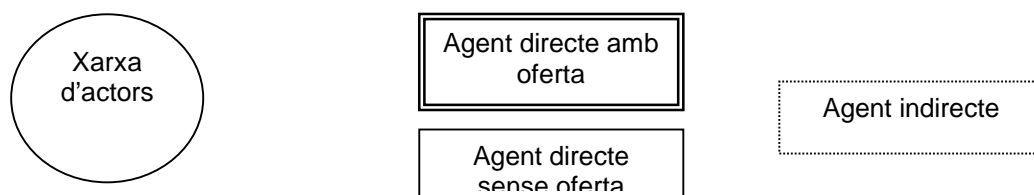
- **Comissió de joves.** Reunions esporàdiques entre grups i associacions juvenils per a l'organització de festes i esdeveniments culturals per a joves al barri d'El Coll.
- **Consells de barri.** Audiència pública oberta a la població dels barris de referència, que compta amb la participació dels seus agents socials, o bona part d'ells, i del Regidor del Districte, en la qual es tracten els temes principals de preocupació.

El mapa relacional dels barris de referència es completa parcialment amb aquelles xarxes de caràcter informal que presenten una certa continuïtat i estabilitat en el temps. Aquestes xarxes d'agents socioeducatius s'articulen en torn **els equipaments culturals i esportius** públics. La (co)presència en aquests espais d'activitat propicia el coneixement i la coordinació mutus.

Els principals pols de relació a la zona de referència són:

- El **Centre Cívic El Coll**, com a marc de relació entre la Ludoteca, el Casal de Joves, les associacions socioculturals i els grups no formals que en fan ús.
- El **Poliesportiu de la Creueta del Coll**, entre el Club Esportiu Europa, el Club de Bàsquet El Coll i altres associacions esportives que en fan ús.

Mapes dels agents educatius

Tipologia d'agent	AMPA	Centre escolar	Entitat d'educació en el lleure	Associació cultural	Club o associació esportiva	Associació d'ens. no reglat	Equipament esportiu	Ludoteca	Casal de joves	Centre cívic
AMPA		Relació infraestructural Relació de transferència								
Centre escolar		Reunions centres Consell Escolar de Districte	[excepcional] Relació informativa		[excepcional] Relació infraestructural Relació projectiva		[excepcional] Relació infraestructural	[excepcional] Relació informativa		
Entitat d'educació en el lleure								[excepcional] Comissió de joves	[excepcional] Comissió de joves	[excepcional] Comissió de joves
Associació cultural									Relació infraestructural	Relació infraestructural Relació projectiva
Club o associació esportiva							[excepcional] Relació infraestructural			
Associació d'ens. no reglat										
Equipament esportiu										
Ludoteca								-	Relació infraestructural Relació de transferència	
Casal de joves									-	Relació infraestructural
Centre cívic										-

2. DÉFICITS RELACIONATS AMB EL MAPA D'AGENTS EDUCATIUS

Presència feble d'agents d'educació no formal i insuficiència de punts de dinamització del territori

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut es caracteritzen per una presència d'**agents d'educació no formal relativament feble i poc diversificada**, en el marc d'un teixit associatiu poc desenvolupat i poc cohesionat. El mapa d'agents d'educació no formal es concreta en:

- **AMPAs (i centres escolars)**, relativament ben distribuïdes en el territori, que gestionen bona part de l'oferta d'activitats d'educació no formal de la zona.
- **Clubs esportius**, amb una oferta relativament important i consolidada d'activitats esportives que tenen una projecció que ultrapassa els nostres barris de referència.
- **Entitats d'educació en el lleure**, amb una oferta proporcionalment menor i menys consolidada, localitzada els caps de setmana.
- Altres agents d'educació no formal, amb una oferta de lleure infantil i juvenil setmanal o de cap de setmana, majoritàriament localitzats en torn el **Centre Cívic El Coll**.

La següent taula, que recull les ratios de potencials usuaris per tipologies d'agent, il·lustra aquesta presència feble.

Taula 1. Ratios d'infants i joves per tipologia d'agent als barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut (2005)

Tipologia d'agent	N	Ratio	N
CEIP	7	Persones de 3 a 15 anys per centres d'educació primària i secundària	200,4
AMPA – CEIP	7		
Escola concertada	7		
AMPA – Escola concertada	5		
IES	1		
AMPA – IES	1		
Entitats d'educació en el lleure	3	Persones de 6 a 15 anys per entitat d'educació en el lleure	781,3
Associació o col·lectiu sociocultural	2	Persones de 12 a 15 anys per associació sociocultural	483,0
Club o associació esportiva	5	Persones de 3 a 15 anys per associació esportiva	601,2
Associació d'ensenyament no reglat	3	Persones de 6 a 15 anys per associació	781,3

		d'ensenyament no reglat	
Ludoteca	1	Persones de 3 a 11 anys per Ludoteca	2040,0
Casal de joves	1	Persones de 12 a 15 anys per Casal de joves	966,0
Centre cívic	1	Persones de 6 a 15 anys per Centre cívic	2344,0
Equipament esportiu públic i privat	5	Persones de 3 a 15 anys per equipament esportiu	601,2

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Cens de població (2001).

Convé destacar que, a diferència d'altres barris de la ciutat de Barcelona, **es troba a faltar una major presència de punts de participació i de dinamització social del territori**. En paraules de persones entrevistades, “al barri s’hi respira un ambient de ciutat dormitori”, “on no s’hi fa vida”, la qual cosa dificulta la projecció i apropiació per part dels infants, els joves i les famílies de les iniciatives educatives i culturals que s’hi duen a terme.

Aquest **dèficit de dinamització està menys present en el barri d’El Coll**, gràcies a la localització dels equipaments culturals i esportius públics de la zona (Centre Cívic i Poliesportiu) i de la presència d’alguns agents d’educació no formal actius (Ludoteca, Casal de joves, entitats culturals, etc.) i esporàdicament coordinats (Comissió de joves, etc.).

Alguns dels factors que ens permeten entendre aquest **dèficit** són:

- La poca quantitat d’equipaments del territori per a l’ús dels agents.
- Els problemes d’accessibilitat dels agents com a conseqüència de l’orografia del territori.
- La manca de polítiques socioculturals i socioeducatives per part de l’administració pública que promoguin el desenvolupament de l’àmbit de l’educació no formal.
- L’absència de demanda de projectes de caràcter sociocomunitari per part d’una estructura social que fins al moment ha estat eminentment de classe mitjana.
- La progressiva **concentració de l’oferta d’educació no formal en els centres escolars** (com a conseqüència de la mateixa escassetat d’agents), amb propostes d’educació no formal de diversos centres escolars públics i concertats molt consolidades.
- Etc.

Dèficits de vinculació amb el territori per part dels agents locals

La relació entre els agents socioeducatius i el seu territori es fa evident des del moment en que resulta inevitable la influència recíproca entre ambdós àmbits: per un costat, tots els agents proporcionen oportunitats socioeducatives als infants i joves del territori i incideixen positivament sobre la seva qualitat de vida, i per l’altre, aquest expressa determinades demandes i aporta recursos per al desenvolupament de les seves activitats (subvencions, equipaments, etc.).

Malgrat tot, en els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut es percep una vinculació dels agents amb el territori relativament feble, especialment per la poca diversitat d'estratègies articulades amb aquest fi. La implementació d'estratègies és especialment pertinent perquè les vinculacions "no emergeixen soles", sinó que requereixen de voluntats i de plantejaments analítics i estratègics específics.

Arreu, les estratègies més freqüentment utilitzades pels agents educatius fan referència a:

- **Organització d'activitats obertes al territori.** En la nostra zona de referència, són molt poc freqüents els agents que, des d'una perspectiva comunitària, organitzin activitats dirigides a la comunitat local. Sovint predominen les dinàmiques organitzatives endogàmiques, i els agents implicats acostumen a desenvolupar activitats socioeducatives que arriben exclusivament als seus *clients directes* (alumnes del centre escolar, per exemple)
- **Participació en xarxes formals locals.** Les xarxes formals locals són espais de relació i coordinació útils a l'hora de fomentar el coneixement mutu i la realització de projectes compartits entre agents diversos de l'àmbit territorial en qüestió. Com es comenta més endavant, la presència de xarxes formals són molt escasses en la nostra zona de referència – alhora que les xarxes existents no conceben la zona de referència com a territori compacte central. Aquest fet no afavoreix l'emergència de vinculacions.
- **Participació en l'organització de festes i actes del territori.** Els agents educatius acostumen a participar directament o indirecta en l'organització i implementació d'actes festius locals. Val a dir, però, que les festes i actes culturals a la zona de referència són poc freqüents i estan localitzades en àmbits territorials molt específics. Aquests fets no contribueixen a generar sinèrgies participatives de més gran abast, ni tampoc a construir identitat territorial a la zona de referència.
- **Intervenció en la planificació i avaluació de polítiques socioeducatives.** En general, aquest fet està condicionat a la proximitat de cada agent respecte l'autoritat o a la seva implicació en les xarxes formals locals de presa de decisions polítiques sobre l'àmbit socioeducatiu, com per exemple el Consell Escolar de Districte. En aquest sentit, una part dels agents han manifestat en el treball de camp que la presa de decisions en el Districte es caracteritzen per un cert *vilacentrisme*, i que mantenen una certa distància simbòlica respecte els espais de participació de Districte.
- **Adequació de l'oferta educativa a les necessitats del territori.** Com ja s'ha comentat, en la zona de referència l'oferta està poc diversificada i no sempre fomenta l'accessibilitat de determinats grups socials. Aquest fet limita la vinculació entre oferta i necessitats locals.
- **Ús dels recursos infraestructurals propis per part d'agents externs.** A excepció de les entitats esportives, els agents d'educació no formal, o bé disposen de recursos infraestructurals precaris, o bé no en disposen la propietat, sinó que estan cedits per l'administració pública o per altres agents que els donen suport. Això fa que les oportunitats d'utilització i el poder de decisió sobre l'ús extern siguin limitades. Algunes de les entitats esportives sí que disposen d'equipaments propis, encara que el seu ús està cobert per l'activitat de la pròpia entitat, i no acostuma a ser utilitzada per agents externs. En la mateixa línia, l'aprofitament dels espais escolars per part d'agents externs acostuma a ser molt desigual i, en la majoria de casos, força escàs.
- Etc.

Dèficits de lideratge en el territori

El teixit associatiu i educatiu de la zona de referència no compta amb la presència d'agents que actuïn clarament com a líders en la dinamització sociocultural i socioeducativa dels barris. Aquest fet pot condicionar negativament el desenvolupament d'un treball en xarxa que s'ocupi de promoure i donar suport a l'àmbit de l'educació no formal.

El lideratge s'ha vist dificultat per la confluència d'un o varis dels següents factors:

- L'**escassa professionalització** de l'estructura dels agents presents, fet que pot incidir negativament sobre la competència, la responsabilitat i el temps dels seus membres per dur a terme iniciatives de territori, no estrictament d'entitat.
- La **presència feble d'agents d'educació no formal** i els dèficits de vinculació amb el territori, la qual cosa no contribueix a generar xarxa social o a consolidar líders locals.
- L'**escassa identitat de territori present a la zona nord de Gràcia**. Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut ocupen la perifèria d'altres àmbits territorials de referència, com ara la Vila de Gràcia o el Carmel. Precisament, els líders locals no es localitzen en els territoris perifèrics, sinó cèntrics.
- Els **conflictes latents i manifestos** entre alguns agents d'educació no formal, que no contribueixen a cohesionar el teixit associatiu.
- La **poca consolidació dels agents d'educació no formal** i la **precarietat de recursos humans, econòmics i materials**, fet que no aporta permanència i solidesa a les seves propostes i limita les oportunitats d'actuació.
- Etc.

Ni tan sols el Districte de Gràcia o els equipaments públics locals, com a agents més consolidats, han tingut en la història recent la capacitat de vertebrar el territori i de liderar iniciatives de treball integrat. Cal apuntar, en aquest sentit, la bona predisposició manifestada per part del Centre Cívic El Coll en la dinamització sociocultural del barri.

Dèficits de vertebració i de consciència de territori entre agents educatius

El mapa dels agents dels barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut es caracteritza per una escassa vertebració, reforçada per:

- En primer lloc, per la poca presència de xarxes formals que contribueixin a dinamitzar la coordinació entre els agents educatius dels barris de referència. El següent quadre en mostra les principals.

Xarxa	Especificitat	Territorialitat	Contingut
Reunions de CEIPs	CEIPs	Districte	Qualitat de l'educació formal
Comissió social de centre	Centre escolar EAP Serveis Socials	Àmbit d'influència del centre escolar	Escolarització dels alumnes. Integració social dels alumnes

Consell Escolar de Districte	Districte Escoles Bressol CEIPs IES Escoles concertades [alguna AMPA i alguna entitat]	Districte	Coordinació Districte-Centres escolars Planificació del curs Manteniment dels centres
Comissió de joves	Entitats d'educació en el lleure Associacions juvenils ...	El Coll	Organització d'esdeveniments culturals i festius puntuals
Consells de Barri	Associacions culturals AA.VV. ...	Barri	Audiència pública
Comissió de festes	Entitats socials i culturals	Barri	Organització de festes majors
PFZ del CRP	Centres escolars públics i concertats	Districte	Formació Dinamització de la comunitat educativa Gestió de recursos
Centre Cívic El Coll (xarxa informal)	Associacions juvenils Associacions culturals [algun centre escolar] ...	El Coll	Dinamització sociocultural.

- En segon lloc, per dèficits relacionats amb la dinamització de les xarxes existents. En general, les xarxes formals existents que incideixen en l'àmbit educatiu i cultural no sempre estan convenientment reconegudes i ben estructurades (objectius, funcions, mètodes, etc.) pels agents que en formen part, ni mostren dinàmiques estables de funcionament, ni són utilitzades com a marc de coordinació dels agents per a la definició i/o desenvolupament de determinats projectes comuns. No cal dir que són espais de vinculació estratègics per a l'àmbit de l'educació no formal, sempre i quan es **reforci la seva dinamització**.

Alguns dels factors explicatius són:

- Voluntarisme de moltes entitats socioculturals i d'educació en el lleure, i desajustos temporals per a la coordinació amb els agents més professionalitzats: per exemple, moltes entitats funcionen quan les escoles ho deixen de fer, i a la inversa. Sovint, els temps de coordinació se supediten als temps laborals dels professionals que hi intervenen, fet que resulta un inconvenient per als responsables voluntaris de les entitats que tenen les seves obligacions laborals i/o educatives més enllà de la seva activitat en l'entitat.
- Desconeixement mutu.
- Desajustos en relació a les línies de treball dels centres amb les de les entitats del barri.
- Etc.
- En tercer lloc, per la seva composició interna i abast territorial. Les xarxes formals existents responen a les següents característiques:
 - **Especificitat d'agents (territorialitat àmplia-restringida)**: bona part de les xarxes existents tenen un caràcter sectorial, en el sentit que posen en contacte i promouen la relació entre **agents iguals**. La Comissió de joves o les reunions periòdiques dels CEIPs, per posar alguns exemples, representen estructures

de coordinació, o bé per a entitats infantils i juvenils, o bé per a centres escolars públics, no per a dues o més tipologies d'agents alhora. La sectorialitat (p.ex. reunions de CEIPs) no sempre resulta adequada per al treball transversal que aquí es proposa, i **no tots els sectors (o tipologies d'agents) disposen de xarxes específiques**. A més, les xarxes sectorials es caracteritzen per un abast territorial que o bé sobrepassa o o bé no cobreix la nostra zona de referència.

- **Transversalitat d'agents (territorialitat restringida)**: en canvi, aquelles xarxes més transversals, que aglutinen una diversitat més gran dels agents aquí indicats, tenen un abast territorial restringit a un barri concret (El Coll), amb la dificultat afegida que **no tots els barris de la zona de referència disposen de xarxes formals**.

En termes generals, les diferències públic-privat, educació formal-educació no formal, voluntarista-professionalitzat, etc. conformen eixos en torn dels quals s'estructuren les relacions en l'àmbit educatiu de la zona de referència. En aquest sentit, els principals dèficits de relació se situen en:

- els centres concertats, i entre aquests i els centres públics, ja que, a diferència d'altres districtes de la ciutat de Barcelona, la relació és pràcticament inexistente.
 - l'àmbit de l'educació no formal, que està menys vertebrat que el de l'educació formal. Malgrat la relació existent entre entitats del barri d'El Coll, no existeixen plataformes funcionals i operatives que aglutinin la diversitat d'entitats que desenvolupa activitats adreçades a infants.
 - els àmbits d'educació formal i no formal, molt poc freqüent, i sovint limitada a relacions bilaterals per a l'ús dels equipaments. En aquest sentit, convé destacar la poca relació existent entre les entitats esportives (i els equipaments esportius públics i privats) i els centres escolars. El Centre Cívic d'El Coll o les entitats d'educació en el lleure, per la seva banda, també manifesten dèficits de relació amb els centres.
- I en quart lloc, la zona de referència ocupa una **posició perifèrica** per a les xarxes locals existents i per a molts dels agents implicats. La majoria d'agents s'orienten cap a altres àmbits territorials. Per exemple, les entitats esportives i els centres escolars de titularitat privada són recursos amb projecció de ciutat, essent el barri un territori més. Una part important dels agents educatius de La Salut s'orienta cap a la vila de Gràcia, una part dels d'El Coll, cap al barri d'El Carmel, o una part dels de Vallcarca, cap a Sant Gervasi. Per a molts d'ells, la vila de Gràcia segueix essent un referent. Aquest és un dels fets que promou una escassa apropiació del barri i de les activitats que s'hi produeixen per part de la població.

Aquests dèficits de vertebració provoquen que **la zona de referència no sigui concebuda com a territori**, com a unitat territorial. Com succeïa en el cas del lideratge, aquest també és un fet que pot condicionar negativament el desenvolupament d'un treball en xarxa que s'ocupi de promoure i donar suport a l'àmbit de l'educació no formal en la zona de referència.

Per tot això, la millora de la vertebració entre els agents educatius passa per:

- promoure les relacions i xarxes entre agents de la zona de referència de sectors d'activitat diferent, que posin en contacte agents dels àmbits de l'educació formal i

no formal, dels àmbits d'infància i joventut, dels àmbits públic i privat, dels àmbits cultural i esportiu, etc.

- optimitzar el funcionament d'algunes de les xarxes formals ja existents. Com s'ha dit, algunes d'aquestes es caracteritzen o bé per un nivell d'activitat molt escàs, o bé per uns continguts allunyats de l'educació no formal, fins al punt que no propicien la implementació d'accions compartides entre els agents participants sobre el nostre àmbit de referència.
- posar en el centre del treball en xarxa el territori de referència i la seva dinamització (projectes de territori).

En aquest sentit, convé precisar que existeix una conscienciació creixent entre els agents d'educació formal i no formal que cal treballar en comú, des de la coresponsabilitat, per donar un servei integral a la comunitat del territori, també en el temps no lectiu. Algunes tendències visibles, encara que **no generalitzables al conjunt d'agents**, són:

- Voluntat creixent per part dels centres escolars de potenciar les AMPAs com a principal element aglutinador i dinamitzador de les famílies i, de retruc, com a generador de propostes d'educació no formal per als infants.
- Voluntat creixent per part dels centres de potenciar la seva vinculació al territori, assumint-ne un rol d'informació (p.ex. implicació de l'escola en la difusió de les propostes d'educació no formal a les famílies) i fins i tot un rol de dinamització (p.ex. cessió d'espais).
- Voluntat creixent de fomentar la coordinació i l'intercanvi d'idees entre els centres i els professionals del lleure.
- Voluntat creixent entre entitats i escoles que les activitats d'educació no formal han d'incorporar-se en el projecte educatiu de centre.
- Percepció de la necessitat de fomentar el debat respecte la utilització dels recursos escolars, i culturals en general (equipaments, etc.), del territori.
- Etc.

Aïllament relacional de les AMPAs

De manera més específica, convé subratllar l'**aïllament relacional que pateixen les AMPAs**, ja que la coordinació entre elles o amb agents d'altres tipologies és pràcticament inexistent. Alguns dels factors que ho provoquen són:

- Gestió voluntarista de l'AMPA, que provoca problemes relacionats amb la disponibilitat de temps per al foment de relacions externes i amb la formació i orientació dels seus membres. La gestió i supervisió de les activitats extraescolars comporta molta feina, i és difícil mantenir relacions institucionals amb altres entitats del territori.
- Desajustos relatius al capital social de l'AMPA i absència de suport extern.
- Rotació de l'AMPA i inestabilitat de les propostes d'educació no formal.
- **Existència d'algunes AMPAs pràcticament inactives o amb un escàs suport de les famílies del centre.**
- Etc.

Aquest aïllament provoca que les AMPAs no es puguin beneficiar dels avantatges d'una possible coordinació, com podria ser l'**organització de les activitats d'educació no formal per part d'agents externs al centre** o la **gestió compartida entre AMPAs d'ofertes d'educació no formal**.

Respecte a la gestió compartida, s'ha de tenir present les importants diferències existents entre AMPAs quant a la seva capacitat d'organització d'activitats. Existeixen algunes AMPAs que disposen d'un notable suport (en recursos econòmics i humans) per part de les famílies, mentre que n'hi ha altres que pràcticament no tenen famílies voluntàries que s'ocupin de la seva dinamització.

Aquest aïllament relacional, encara que en menor mesura, es fa present també amb altres tipologies d'agents socioeducatius, com les entitats d'educació en el lleure i els clubs esportius.

Poca freqüència de relacions projectives entre els agents d'educació no formal

Les relacions de caràcter projectiu que mantenen els agents d'educació no formal es produeixen de forma esporàdica, en ocasions centrades en l'organització i coparticipació en "activitats de territori" (p.ex. festes majors, etc.), "alienes" a la pròpia activitat quotidiana. En aquest sentit, **rarament apareixen experiències de treball estable per al disseny i implementació d'activitats d'educació no formal compartides**, si més no que tinguin una certa permanència en el temps. Els **dèficits d'espais de coordinació centrats en l'educació no formal** contribueixen a reproduir aquesta situació. Les AMPAs o les entitats d'educació en el lleure, per exemple, pràcticament no interactuen. Només alguns equipaments esportius públics i privats mantenen una certa coordinació amb algun centre escolar per a l'ús de les instal·lacions.

Cal tenir present que les relacions projectives permeten actuar conjuntament davant de demandes i necessitats comunes, des de l'optimització dels recursos físics, humans, materials i econòmics. I precisament, **un dels principals problemes de l'educació no formal està relacionat amb l'escassetat i precarietat dels recursos físics, humans, materials i econòmics**.

Alguns dels punts crítics giren en torn:

- L'existència d'experiències de treball en comú en projectes compartits.
- La implicació dels centres escolars en el desenvolupament de l'oferta dels agents d'educació no formal.
- L'existència d'espais de coordinació entre agents d'educació no formal.
- La recerca d'estratègies d'optimització de recursos.
- Etc.

Inexistència d'itineraris entre agents d'educació formal i no formal i baix nivell d'obertura de les activitats extraescolars a infants del territori

Els diversos agents del territori quasi no estableixen relacions de transferència d'usuaris, de tal manera d'estimular i fidelitzar la demanda en l'àmbit de l'educació no formal. Aquest fet esdevé crític perquè diverses propostes arriben a trontollar i a morir

per l'escassa presència d'usuaris. Alguns dels factors que dificulten la consolidació d'itineraris són:

- La mancança d'un plantejament en aquest sentit entre els agents.
- El desconeixement de les propostes educatives entre agents.
- La baixa implicació de molts centres escolars en la promoció de les activitats que organitzen les AMPAs i altres agents d'educació no formal del territori.
- Les discontinuïtats existents entre les diverses propostes educatives (p.ex. entre activitats esportives dels centres i activitats de les entitats esportives).
- Etc.

Les relacions de transferència d'usuaris que mantenen els agents d'educació no formal es produeixen principalment entre CEIP i AMPA, com a conseqüència de la coresponsabilitat del funcionament del centre, o entre Serveis Socials i ludoteca, com a resultat de la derivació d'infants amb situacions familiars i socioeconòmiques precàries. En aquest darrer cas, les derivacions sovint aporten una major complexitat socioeducativa en la gestió de l'activitat, i és per això que resulta imprescindible assegurar els recursos necessaris que permetin l'adequació de la intervenció a les necessitats existents, sense que la qualitat de l'oferta se n'hagi de veure afectada. **Més enllà de la proximitat física o dels circuits de caràcter assistencial, els itineraris entre agents són pràcticament inexistents.**

En general, les activitats d'educació no formal que es desenvolupen en els centres escolars són concebudes com a activitats de centre, precisament perquè la demanda està limitada als seus alumnes. Davant la presència d'algunes activitats amb dificultats per cobrir els nivells de demanda necessaris, **no existeixen relacions entre AMPAs per a l'organització conjunta d'activitats** (la qual cosa permetria compartir recursos i demanda). Les dinàmiques organitzatives endogàmiques, la no problematització per part dels pares i mares que conformen l'AMPA, les reserves d'alguns centres, els dèficits de relacions externes amb altres agents o els dubtes sobre l'assumpció de responsabilitats davant de possibles problemes derivats de l'activitat són alguns dels factors que expliquen l'absència d'aquest tipus de plantejaments.

En aquesta línia, algun centre obre les seves activitats a infants que no en són alumnes. Aquí apareix, però, el problema de la difusió de les activitats entre la població dels barris de referència. De vegades, aquesta possibilitat no s'aprofita perquè les famílies de la zona no coneixen l'oferta.

Alguns dels punts crítics giren en torn:

- El nivell de coneixement de l'oferta per part dels agents directes i indirectes.
- L'existència d'oferta que cobreixi els diversos trams d'edat i nivell de continuïtat de l'oferta infantil i juvenil.
- La definició d'itineraris entre agents en l'àmbit de l'educació no formal com a mecanisme per a la fidelització de l'usuari.
- La definició d'itineraris entre agents d'educació formal i d'educació no formal com a mecanisme de captació d'usuaris.
- La suficiència de recursos per a l'assumpció de les derivacions de Serveis Socials.
- Etc.

3.- DÈFICITS RELACIONATS AMB L'OFERTA D'EDUCACIÓ NO FORMAL

Poca diversificació de l'oferta

L'àmbit de l'educació no formal als barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut es caracteritza per una **poca diversificació i variabilitat interna** entre les activitats ofertades. Alguns dels factors que ajuden a comprendre la situació relativa a l'oferta són:

Poca diversitat d'agents Els agents que estrictament actuen en l'àmbit d'educació no formal són, per un costat, els centres escolars i les seves corresponents AMPAs, i per l'altre, diverses associacions esportives, la ludoteca, el Casal de joves i les entitats d'educació en el lleure. Des d'un punt de vista quantitatiu, la resta d'agents del territori tenen una incidència poc significativa en termes de generació d'oferta i demanda per a la població de referència. Aquí caldria afegir-hi la incidència de diverses limitacions estructurals (analitzades en altres apartats), com ara: escassetat de recursos econòmics i infraestructurals dels agents, voluntarisme i rotació de les AMPAs, coordinació deficient entre agents, escassetat de demanda, etc., factors que dificulten la dinamització de l'oferta i que no propicien la innovació i la diferenciació de les propostes d'educació no formal.

Concentració de l'oferta/demanda segons tipologia d'agent La majoria de la demanda (68,5%) realitza activitats en el si dels centres escolars, siguin aquests públics o concertats, sigui l'oferta gestionada i promoguda per AMPAs o pels mateixos centres. "Fora" dels centres, trobem les associacions esportives (amb un 13,0% de la demanda) i les entitats d'educació en el lleure (8,0%).

Internament, aquestes tipologies d'agents (p.ex. AMPAs) comparteixen determinades característiques (p.ex. missió de l'agent) i restriccions (p.ex. recursos econòmics i infraestructurals disponibles, capital relacional amb agents de provisió d'activitats, etc.), les quals reforcen una certa homogenització de l'oferta. Per exemple, algunes AMPAs realitzen les activitats d'educació no formal a partir de la subcontractació d'una o varies empreses de serveis educatius, que tenen una cartera de propostes limitada, sovint condicionada a la seva acceptació social i comercial (bàsicament esport, informàtica i anglès). Les AMPAs, doncs, tenen unes possibilitats restringides d'oferir activitats diferenciades.

Taula 2. Distribució de l'oferta i la demanda segons tipologia d'agent (2005)

Tipologia d'agent	% oferta	% demanda
CEIP – AMPA	54,9	40,4
Escola concertada - AMPA	34,1	28,1
IES – AMPA	0,0	0,0
Associació d'ensenyament no reglat	2,4	7,4

Associació esportiva	2,4	13,0
Ludoteca	1,2	2,3
Casal de joves	1,2	0,8
Entitat d'educació en el lleure	3,7	8,0
Total	100,0	100,0
N	82	1.803

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Nota: la taula recull les dades de la major part d'oferta existent a Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut, però no la seva totalitat. Per a alguns agents, no ha estat possible disposar de la informació de l'activitat. Per tipologia d'agent, s'han obtingut les dades de 6 (dels 7) CEIPs, 3 (7) escoles concertades, 1 (1) IES), 2 (5) entitats esportives, 3 (3) entitats d'educació en el lleure, 1 (1) ludoteca i 1 (1) casal de joves. Proporcionalment, doncs, l'oferta i la demanda de les escoles concertades i les entitats esportives estan infrarepresentades.

Concentració de l'oferta/demanda segons tipologia d'oferta L'oferta analitzada se centra principalment en la pràctica esportiva (51,2%), la qual concentra la major part de la demanda d'educació no formal (54,5%). També és destacable l'oferta artística (29,3%), amb una proporció significativa de la demanda (25,3%). Aquelles ofertes que s'allunyen dels *productes tradicionals d'activitats extraescolars* tenen una escassa demanda, fet que dificulta la seva sostenibilitat i, per tant, les seves oportunitats d'implementació i/o permanència en el temps.

Taula 3. Distribució de l'oferta i la demanda segons tipologia d'oferta (2005)

Tipologia d'oferta	% oferta	% demanda
Esportiva	51,2	54,5
Artística	29,3	25,3
Acadèmica instructiva	7,2	4,3
Recreativa	7,3	4,9
Educació en el lleure	3,7	6,9
Social/Comunitari	1,2	4,0
Total	100,0	100,0
N	82	1.803

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Nota: la taula recull les dades de la major part d'oferta existent a Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut, però no la seva totalitat. Per a alguns agents, no ha estat possible disposar de la informació de l'activitat. Per tipologia d'agent, s'han obtingut les dades de 6 (dels 7) CEIPs, 3 (7) escoles concertades, 1 (1) IES), 2 (5) entitats esportives, 3 (3) entitats d'educació en el lleure, 1 (1) ludoteca i 1 (1) casal de joves. Proporcionalment, doncs, l'oferta i la demanda de les escoles concertades i les entitats esportives estan infrarepresentades.

Poc desenvolupament de la demanda La demanda es caracteritza per la seva poca diferenciació interna: sovint les famílies valoren més l'oferta per la seva funció de custòdia dels seus fills i filles que pels continguts mateixos de les activitats, la qual cosa no estimula la construcció d'expectatives diferenciades sobre l'àmbit de l'educació no formal, ja que l'oferta existent, encara que sigui homogènia, ja resulta funcional.

La confluència d'aquests factors contribueix a configurar un mapa de l'oferta estructurat en base les següents tipologies dominants:

Ofertes esportives Centrades en la pràctica de l'esport, fonamentalment futbol i bàsquet. Les AMPAs/centres escolars i les associacions esportives són els principals agents proveïdors i promotors de l'oferta.
[demanda: 54,5%]

Ofertes artístiques Centrades en la pràctica de disciplines artístiques, fonamentalment musicals, escèniques (dansa i teatre) i plàstiques (ceràmica, dibuix i pintura). Les AMPAs/centres escolars són els principals agents proveïdors i promotors de l'oferta, encara que existeixen algunes associacions d'ensenyament no reglat (escoles de dansa, de música, etc.) que desenvolupen aquesta activitat fora de l'escola.

Ofertes lúdiques (entre setmana) Centrades en l'ús educatiu del joc, sovint des d'una funció assistencialista o de caràcter social i comunitari. Les AMPAs/centres escolars, la ludoteca o el Casal de joves són els principals agents proveïdors i promotors de l'oferta.
[demanda: 8,9%]

Ofertes d'educació en el lleure (caps de setmana) Centrades en l'ús educatiu del temps de lleure, especialment durant els caps de setmana. Les entitats d'educació en el lleure són els principals agents proveïdors i promotors de l'oferta.

[demanda: 6,9%]

Ofertes extraescolars acadèmiques Centrades en la instrucció en torn àmbits concrets de coneixement, fonamentalment anglès i informàtica, orientats a enfortir el projecte educatiu de l'infant, o en torn àmbits acadèmics més transversals, de reforç de la seva activitat escolar. Les AMPAs/centres escolars són els principals agents proveïdors i promotors, encara que existeixen ofertes promogudes per agents d'ensenyaments no reglats, de caràcter acadèmic instruccional (p.ex. música).
[demanda: 4,3%]

La poca diversificació de l'oferta d'educació no formal comporta una sèrie de disfuncions, entre les quals cal destacar:

Poca oferta educativa no esportiva fora dels centres escolars entre setmana Les alternatives a les ofertes no esportives que es desenvolupen en els centres escolars són la ludoteca, el casal de joves i les poques propostes d'ensenyaments no reglats de la zona (escola de música, escola de ceràmica, etc.). Entre setmana, (quasi) no existeixen altres possibilitats.

La **delegació envers l'escola de l'educació integral de l'infant per part de la família** i les dificultats de conciliació de la vida laboral i familiar dels progenitors reforça aquesta concentració de l'oferta en els centres.

Problemes relacionats amb La major part de l'oferta existent respon a una concepció "tradicional" i normativa d'entendre l'ús educatiu del lleure

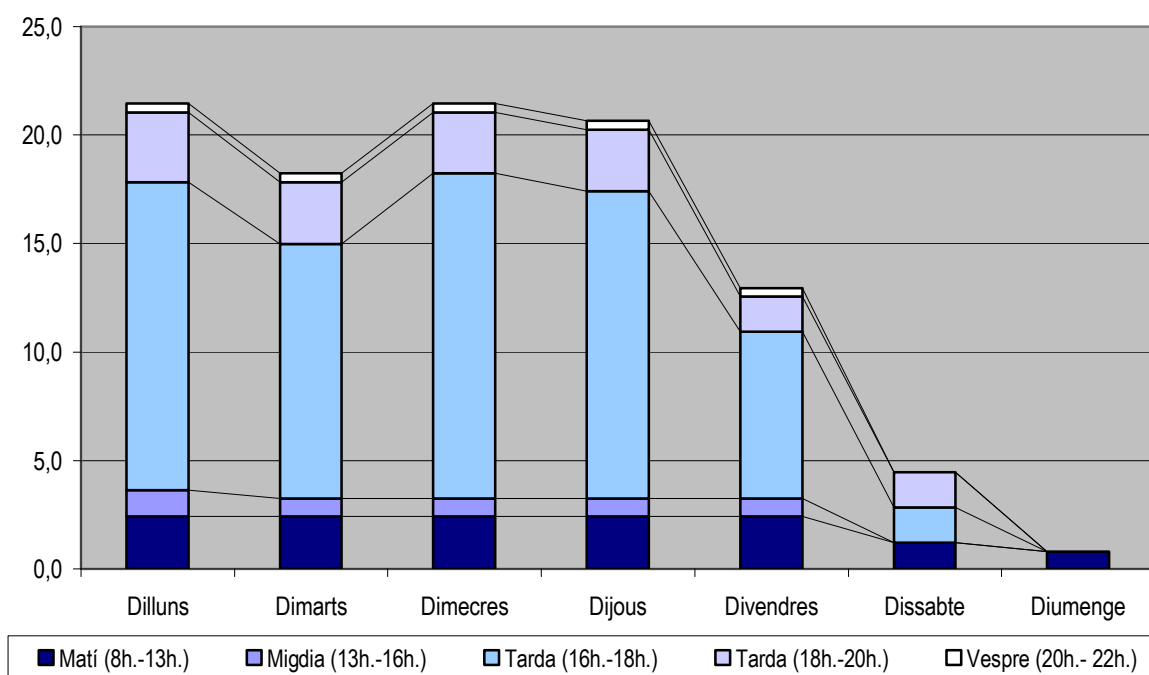
L'atractivitat de l'oferta	(activitats esportives, activitats acadèmiques, etc.), i la innovació de propostes “diferents”, com ja hem comentat abans, no sempre hi és present. Aquest fet desincentiva la demanda, i més en un context de creixent mercantilització del temps lliure, amb l'enorme capacitat d'atracció que els nous espais de <i>consum</i> d'oci (centres comercials, parcs infantils, <i>cyber-cafès</i> , etc.) estan exercint sobre una part molt important dels seus usuaris potencials. Les ofertes acaben esdevenint a ulls dels infants una alternativa “desfassada” a on ja no és possible connectar amb els continguts i les vibracions que descobreixen en la resta de contextos <i>vitals</i> . A més, i especialment, la infantilització de l'oferta (p.ex. ofertes en centres escolars, dominades pel joc, no promotores de l'experimentació i la descoberta, etc.) resulta poc o gens atractiva per als més joves.
Problemes relacionats amb la separació entre educació formal i educació no formal	En nombroses ocasions, l'oferta educativa no formal que promouen les AMPAs i els centres escolars és continuïsta en relació a l'activitat pròpiament escolar. Fins i tot, aquesta continuïtat es tradueix en algun cas amb solapaments que no estimulen la demanda. Per exemple, existeixen AMPAs que promouen activitats extraescolars d'anglès, informàtica o gimnàstica, quan aquestes ja són activitats que s'inclouen en el currículum escolar del centre de referència. A més, el fet que la major part de l'oferta es realitzi als centres escolars (i que en ocasions aquesta sigui acadèmica) no resulta atractiva i adequada per als infants i joves que manifesten problemes relacionats amb l'escolarització (absentisme, fracàs escolar, etc.). Les alternatives entre setmana per a aquest col·lectiu són simplement les ofertes esportives, si poden assumir-ne el seu cost.
Problemes relacionats amb la possibilitat d'elecció d'alternatives	Precisament, una de les implicacions principals de l'escassetat i de la poca diversificació de l'oferta és que els infants i joves tenen poques alternatives entre les quals poder escollir. En nombroses ocasions, per exemple, les AMPAs tendeixen a oferir una activitat per a infants que cursen un determinat nivell educatiu (p.ex. activitat extraescolar per a infants de P4 i P5), sense que existeixin altres possibilitats d'alternatives en el mateix centre. Com ja hem dit, fora del centre, les alternatives són fonamentalment les ofertes esportives, la qual cosa fa que el camp d'oportunitats d'elecció sigui molt restringit. En el cas dels joves, les possibilitats d'alternatives són pràcticament inexistents, especialment perquè els centres d'educació secundària disposen de menys quantitat d'ofertes.
Problemes relacionats amb la divisió de l'oferta segons el sexe/gènere	De vegades, les alternatives existents responen simplement a criteris de diferenciació de l'oferta segons el sexe/gènere. En nombroses ocasions, les AMPAs i els centres escolars promouen per a un mateix nivell educatiu una oferta autoconcebuda com a <i>'més per a nens'</i> i una altra com a <i>'més per a nenes'</i> , com a estratègia per garantir la igualtat d'oportunitats d'accés a l'àmbit de l'educació no formal dels nens i les nenes. Així, és freqüent que els infants puguin escollir, per exemple, entre fútbol o gimnàstica rítmica, o entre còmic o manualitats, o directament entre fútbol o manualitats . De fet, sovint les

ofertes masculinitzades tendeixen a estar més centrades en el joc, en l'esforç físic i en la competició, a vegades a través d'un ús del temps de lleure infantilitzat, mentre que les ofertes feminitzades fomenten l'expressió artística (molt lligada a la mobilitat fina del cos i de les mans) i la complementarietat amb les activitats escolars (ofertes més normativitzadores), de tal forma que contribueixen a reproduir determinats rols masculins (p.ex. competició i esforç propi del treball productiu) i femenins (p.ex. destresa manual pròpia del treball reproductiu o expressivitat corporal com a recurs per a la seducció). **El predomini de les ofertes esportives sobre la resta, i els requeriments de participació associats a aquestes (p.ex. equip de futbol masculí, on una determinada condició sexual determina les possibilitats de participació) reforcen la diferenciació sexual de l'oferta.**

Finalment, respecte a la distribució dels temps d'educació no formal, l'oferta segueix les següents regularitats:

- En termes relatius, escassa oferta durant el temps periescolar -matins i migdies-. Els centres escolars apunten que el motiu principal rau en l'absència de demanda per part de les famílies.
- Concentració de l'oferta durant el temps "extraescolar", immediatament després del temps lectiu, especialment en dilluns i dimecres.
- Menor oferta durant els divendres i els caps de setmana, tot i que les entitats d'educació en el lleure concentren la seva activitat els dissabtes a la tarda. Els diumenges, l'oferta és quasi nul·la (només les entitats esportives desenvolupen competicions).

Gràfica 1. Percentatge de concentració de l'oferta segons franja horària i dia de la setmana (2005)

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal.

Nota: la taula recull les dades de la major part d'oferta existent a Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut, però no la seva totalitat. Per a alguns agents, no ha estat possible disposar de la informació de l'activitat. Per tipologia d'agent, s'han obtingut les dades de 6 (dels 7) CEIPs, 3 (7) escoles concertades, 1 (1) IES), 2 (5) entitats esportives, 3 (3) entitats d'educació en el lleure, 1 (1) ludoteca i 1 (1) casal de joves. Proporcionalment, doncs, l'oferta de les escoles concertades i les entitats esportives estan infrarepresentades.

Dèficit de demanda en l'oferta d'educació no formal

La major part de l'oferta dels barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut es caracteritza per un cert dèficit de demanda, en el sentit de valorar com a positiu un major nombre d'usuaris. En la següent taula mostra com el 61,3% de les activitats manifesten aquesta situació. En canvi, destaca com només el 7,7% de l'oferta no està en disposició de gestionar un major nombre de demanda.

Taula 4. Distribució de l'oferta segons la capacitat d'assumpció de demanda (2005)

Capacitat d'assumpció de demanda	N (oferta)	% (oferta)	N (demanda)	% (demanda)
Dèficit de demanda	46	56,1	1.106	61,3
Ajust oferta-demanda	17	20,7	361	20,0
Excés de demanda	5	6,1	138	7,7
NS/NC	14	17,1	198	11,0
Total	82	100,0	1.803	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Els principals dèficits es concentren en les ofertes que gestionen les AMPAs en els centres escolars, mentre que el major ajustament se situa entre les ofertes de les entitats esportives.

Taula 5. Distribució de l'oferta segons capacitat d'assumpció de demanda per tipologia d'oferta (2005)

Capacitat d'assumpció de demanda	Acadèmica instructiva	Artística i cultural	Educació en el lleure	Esportiva	Recreativa	Social / Comunitari	Total
Dèficit de demanda	50,0	58,3	66,7	54,8	66,7	0,0	56,1
Excés de demanda	16,7	25,0	0,0	21,4	16,7	0,0	20,7
Ajust oferta-demanda	0,0	4,2	0,0	9,5	0,0	0,0	6,1
NS/NC	33,3	12,5	33,3	14,3	16,7	100,0	17,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	6	24	3	42	6	1	82

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Poca oferta adreçada a infants i joves entre 12 i 15 anys

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut quasi no compten amb oferta educativa no formal adreçada a la població de 12 a 15 anys. Aquest dèficit es constata especialment en l'IES, on les activitats són molt escasses. Aquest fet s'explica sobretot per:

- Baixa participació dels progenitors i precarietat dels recursos econòmics de les AMPAs, que dificulta la dinamització i la sostenibilitat de les activitats.
- Dificultats en l'aprovisionament i en el pagament dels educadors per a les activitats. En aquest sentit, es valoraria com a positiu des dels IES l'accés gratuït a un servei d'educadors que dinamitzin les activitats.
- Manca de recursos humans que s'ocupin i es responsabilitzin de l'equipament mentre es desenvolupa l'activitat.
- Etc.

En els centres concertats que desenvolupen educació secundària, aquests dèficits no estan tan presents, bé perquè l'AMPA acostuma a estar més implicada, bé perquè els professionals dels centres s'impliquen directament en l'organització i desenvolupament de l'oferta.

Entre setmana i fora dels centres, l'oferta es concentra en les entitats esportives (especialment els nois) i, en menor mesura, en les associacions d'ensenyaments no reglats i en el Casal de joves. Aquest darrer, però, té un impacte limitat al barri d'El Coll, on s'ubica.

Diferències importants en la densitat d'oferta/demanda entre centres escolars

L'àmbit de l'educació no formal a Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut manté importants diferències internes en relació a la densitat d'activitats que oferten, especialment entre centres escolars. Aquestes diferències no s'expliquen exclusivament en funció de la titularitat del centre, sinó per altres factors. És ben cert que, **globalment, els centres concertats mostren una major densitat d'oferta d'activitats que els centres públics. No obstant, la diversitat de realitats entre els propis centres públics fa que nombrosos d'ells assimilïn més la situació de l'àmbit de l'educació no formal a l'oferta dels centres concertats.**

Les diferències s'expliquen més pels següents factors:

- **La complexitat socioeducativa del centre escolar.** La major part de centres amb poca densitat d'oferta, per exemple, compta amb una presència molt significativa d'infants d'incorporació tardana d'origen immigrat.
- **Els recursos infraestructurals dels centres.** La major part de centres amb poca densitat d'oferta compta amb recursos infraestructurals més precaris (sense patis amplis, etc.).
- **La fortalesa de l'AMPA.** La major part de centres amb poca densitat d'oferta té una AMPA molt reduïda, sense quasi recursos econòmics, amb dificultats per dinamitzar activitats. Els centres públics amb una major densitat, en canvi, disposen d'AMPAs semiprofessionalitzades, amb personal remunerat de gestió.
- **La implicació dels equips directius del centre en l'àmbit de l'educació no formal.** Els centres amb una major densitat d'oferta es caracteritzen, o bé per AMPAs autònomes i amb capacitat d'organització, o bé amb una dedicació molt significativa per part dels equips directius i dels professionals del centre.

El següent mapa mostra la distribució heterogènia dels centres en el territori segons el nivell de densitat de la seva oferta.

Centres amb densitat d'oferta/demanda elevada

Centres amb densitat d'oferta/demanda mitja

Centres amb densitat d'oferta/demanda baixa

Coneixement entre agents i difusió de l'oferta

Les estratègies de difusió de l'oferta articulades pels agents d'educació no formal es limiten fonamentalment a l'elaboració de fulletons informatius, amb punts de distribució en el propi local o en determinats llocs de trobada del teixit associatiu (centres cívics, etc.), sempre que els responsables de l'agent tinguin els recursos econòmics, materials i temporals per a realitzar-los. Més enllà d'aquesta estratègia, es confia en les relacions informatives formals (intercanvis en el si de les xarxes formals locals) i informals ("boca-orella") que mantenen els promotors de les propostes educatives.

La informalitat ("boca-orella") és efectiva des del punt de vista de la immediatesa i rapidesa de la propagació, però l'estructuració característica d'una relació formal preserva, a priori, la qualitat de la informació transmesa i la seva direccionalitat, imprescindible a l'hora de garantir que aquesta arriba a aquells agents més "incomunicats", amb una estructura social més feble. Les xarxes formals, però, només garanteixen les relacions (in)formatives entre aquells agents que hi participen activament.

L'evidència que aquestes relacions (in)formatives informals, o en el si de xarxes formals, són insuficients rau en que existeix un **notables dèficits de coneixement mutu entre agents**, sobretot quan no comparteixen espai en un mateix equipament i quan no ocupen una posició de centralitat en el territori (vinculació, lideratge, participació activa, etc.). Així, doncs, el coneixement mutu ha de basar-se en el foment de la vinculació dels diversos agents al territori, però també en l'articulació d'estratègies (in)formatives ben estructurades que garanteixin la seva òptima difusió, també entre els agents menys vinculats i més "incomunicats".

Alguns dels punts crítics giren en torn:

- L'existència i utilització de canals formals de difusió de les activitats.
- La direccionalitat de la informació.
- La promoció de la vinculació al territori i la participació en les xarxes formals.
- Etc.

Existeix també un **notable desconeixement entre els potencials usuaris de l'oferta existent en el territori**, fet que constata que les estratègies també resulten poc adequades i refinades. I com en el cas anterior, no ho resulten especialment entre **els infants, els joves i les famílies que estan poc vinculades al teixit associatiu del territori, que tenen dinàmiques menys participatives i que estan mancats de proactivitat en la recerca d'informació** (fet altament improvable quan es desconeix no només la localització i programació de les activitats d'educació no formal, sinó l'existència en general d'oportunitats educatives per als infants i joves en el seu temps lliure). No tothom accedeix als mitjans institucionalitzats de divulgació de la informació presents, i la informació, com a capital social, acostuma a ser més escassa en aquells grups menys "integrats", més "dissociats".

Precisament, la informació té una importància de caràcter estratègic per diverses raons, entre les quals destaquen dues:

- La difusió fomenta el coneixement sobre l'activitat de l'agent i estimula la demanda per part dels potencials usuaris.

- La difusió promou la igualtat d'oportunitats en l'accés a l'oferta, des del precís moment que existeixen desigualtats estructurals en l'accés a la informació.

I en aquest sentit, **no existeix un sistema de difusió en l'àmbit de l'educació no formal** que es caracteritzi per:

- **La involucració i coordinació dels diversos agents del territori**, des d'un compromís global de promoció del sector més enllà de les aliances ja existents.
- **La planificació estratègica**, que diversifiqui els mitjans, els continguts i les intensitats en funció tant de les necessitats d'informació com de les oportunitats d'accés a aquesta per part dels diferents grups socials i agents implicats (infants, joves famílies, serveis educatius, escoles, entitats, etc.), que informi no només massivament en un moment determinat (com ja succeeix en l'actualitat per a publicitar les festes majors), sinó de forma continuada i selectiva, que sigui proactiu, sense esperar a demandes explícites, etc.

I per això, **és fonamental la implicació dels centres escolars i l'administració local**. La seva importància rau en que:

- en el primer cas, són agents amb accés directe a una part important dels infants i les famílies del territori, les quals reconeixen i legitimen la competència educativa de la institució escolar. Aquest fet representa una oportunitat per estimular la receptivitat i l'interès de les famílies envers les propostes d'educació no formal existents, alhora que permet combatre possibles resistències i valoritzar socialment el sector.
- I en el segon, és un agent amb els recursos humans, socials, materials i econòmics per dissenyar i implementar un sistema d'aquestes característiques.

Aquestes estratègies de difusió de l'oferta han d'anar destinades no només a informar, sinó també a incidir sobre la **concepció de l'educació no formal que tenen moltes famílies**. La participació dels infants depèn de la valoració que les famílies fan de l'educació no formal. Algunes valoracions dominants que no estimulen la implicació familiar són:

- *Valoració assistencialista* de l'educació no formal, com a espai que desenvolupa una funció merament subsidiària davant les dificultats de les famílies d'ocupar-se de la cura dels seus fills i filles en el seu temps no lectiu. Aquesta concepció genera una relació entre família i agent basada en la delegació de la funció d'atenció a l'infant (com a dret adquirit a través del pagament de quotes, o simplement com a usuari d'un servei públic), i no en la participació activa en el seu desenvolupament (com a deure).
- *Valoració caracteritzada per la indiferència* envers l'educació no formal, fruit del desconeixement del seu valor educatiu, de la inexistència de necessitats socials en relació a la cura del seu fill o filla (per disponibilitat de temps d'algun dels seus progenitors) o de l'existència d'alternatives més valorades o més sostenibles (com l'atenció per part dels avis o germans grans).

4.- DÈFICITS RELACIONATS AMB L'ACCESSIBILITAT

La valoració en termes relatius de la presència d'infants i joves en l'àmbit de l'educació no formal es podria realitzar a partir de la comparació de la demanda real (obtinguda a partir de les dades d'usuaris facilitades pels agents) amb la demanda potencial (obtinguda a partir del volum de població entre 3 i 15 anys resident a la zona de referència segons dades del Padró d'habitants). En aquest sentit, observariem com la taxa d'incidència (demanda real / demanda potencial x 100) és del **60,0%** (1.803 usuaris per 3.006 infants i joves entre 3 i 15 anys residents). Convé comentar, però, que **aquest percentatge amaga diversos biaixos que sobredimensionen la demanda real**, entre els quals convé destacar:

- Una part significativa dels usuaris de les activitats d'educació no formal no resideix a la zona de referència com a conseqüència de la presència de places vacants als centres escolars, que permet la "matrícula viva" procedent d'altres barris, i de la projecció de ciutat que tenen alguns dels seus agents principals (entitats esportives, associacions d'ensenyament no reglat, etc.).
- Les dades de demanda real no són nominals, a diferència del Padró, de tal forma que no distingeixen aquells infants i joves que són usuaris de diverses activitats dels que només ho són d'una. De fet, el treball de camp ha constatat que una part significativa de la demanda està conformada per infants i joves que són usuaris intensius de l'àmbit d'educació no formal, sigui per una adhesió merament instrumental (p.ex. necessitat de custòdia dels fills i filles de progenitors que no poden atendre'ls per motius laborals) i/o per una identificació expressiva (p.ex. valoració educativa de l'oferta per part dels progenitors i apropiació intensiva dels recursos socioeducatius com a forma d'arrelament al territori).
- Les dades de demanda real incorporen els usuaris de qualsevol tipus d'activitat d'educació no formal, sense tenir present l'heterogeneïtat morfològica. Per exemple, si prenem en consideració la dimensió temporal de l'oferta, s'observa que un 13,2% de les activitats contemplades tenen una durada inferior al curs escolar (ofertes temporals). Si comptéssim únicament la demanda continuada (com a mínim un cop per setmana), "no esporàdica", el percentatge d'incidència seria substancialment inferior.

La quantificació relativa dels usuaris també pot ser obtinguda a través de la comparació de la demanda real i potencial de les propostes d'educació no formal que s'organitzen en els centres escolars. En aquest cas, s'observa que la taxa d'incidència és del **46,4%**, encara que existeixen importants diferències internes segons tipologia de centre i els biaixos de sobredimensionament assenyalats segueixen persistint (p.ex. s'inclouen activitats periescolars, com de 'guarderia' matinal o de menjador, que són qualitativament diferents a les activitats extraescolars, i sovint, aquells que participen en les activitats periescolars també ho fan en les extraescolars).

Taula 6. Demanda d'educació formal i demanda d'educació no formal segons tipologia de centre escolar (2005)

Tipologia de centre escolar públic	Demanda potencial (alumnes d'educació formal)	Demanda real (usuaris d'educació no formal)	Taxa d'incidència
CEIP	1462	728	49,8

IES	86	0	0,0
Escola concertada	1109	506	45,6
Total	2.657	1.234	46,4

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels centres escolars i els agents d'educació no formal (2005)

Nota: la taula no conté les dades dels centres dels quals no s'ha pogut obtenir la informació. En total, s'han obtingut les dades de 6 (dels 7) CEIPs, de 3 (7) escoles concertades i d'1 (1) IES). La subrepresentació en la mostra de les escoles concertades pot condicionar els resultats.

Més enllà de valorar en termes relatius aquesta taxa d'incidència, convé destacar que la quantitat de demanda es caracteritza per un **cert estancament**. Encara que algunes ofertes manifesten un increment dels usuaris en relació al curs anterior (13,4%), la majoria comenta que la demanda es manté estable (48,8%) o és decreixent (19,5%).

Taula 7. Evolució de la demanda en relació al curs anterior (2005)

Evolució de la demanda	Oferta	%
Creixent	11	13,4
Decreixent	16	19,5
Igual	40	48,8
NS/NC	15	18,3
Total	82	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Diferències/Desigualtats d'accés relacionades amb el nivell socioeconòmic

Un dels factors que més incideixen en l'accessibilitat de les ofertes d'educació no formal fa referència al cost econòmic que representa per a les famílies. En el cas dels barris de referència, **només un 1,2% de l'oferta és gratuïta**, mentre que un 69,5% d'aquesta supera un cost de 20 euros mensuals.

Taula 8. Distribució de l'oferta i la demanda segons cost mensual de l'activitat (2005)

Cost mensual	Oferta	Demanda
Gratuïtat	1,2	0,7
0 a 10 euros/mes	6,1	11,7
10 a 20 euros/mes	12,2	8,3
20 a 30 euros/mes	56,1	64,0
Més de 30 euros/mes	13,4	11,8
NS/NC	11,0	3,5
Total	100,0	100,0
N	82	1.803

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

En aquest context, la situació socioeconòmica familiar representa un important condicionant en l'ús del temps de lleure dels infants i joves. Les oportunitats que tenen els infants i joves en una situació de precarietat socioeconòmica són, o bé la no participació (exclusió total), o bé la participació en una oferta molt determinada (exclusió selectiva en relació a determinats continguts, temps i espais). L'oferta

(quasi)gratuïta es limita a la ludoteca, al Casal de joves i, els caps de setmana, a algunes entitats d'educació en el lleure. La forta segmentació social dels centres escolars de la zona condiciona la composició social de les propostes socioeducatives i determina els casos en els quals les estratègies d'accessibilitat es fan absolutament imprescindibles.

En la resta de casos, però, no és molt freqüent l'existència de polítiques d'accessibilitat que minimitzin l'impacte de les desigualtats socioeconòmiques (p.ex. política de beques). En ocasions, es té la percepció que els infants poden pagar les activitats, precisament perquè les famílies que no poden assumir-ne el cost no expliciten la seva intenció a participar-hi. De fet, **la bona acollida de les ofertes (quasi)gratuïtes vindria a demostrar que el capital econòmic esdevé clau per comprendre l'escassetat de la demanda.**

Els dèficits relacionats amb l'accessibilitat no es fonamenten en posicionaments ideològics excloents. En general, **els agents són conscients de la necessitat de promoure estratègies d'accessibilitat, però no sempre es disposen dels recursos necessaris** per compatibilitzar sostenibilitat i accessibilitat de l'oferta. De fet, es critica la manca de suport institucional i també de polítiques que evitin la distinció social de l'oferta.

Els condicionants que intervenen sobre el cost són principalment:

Demanda Els problemes relacionats amb la demanda es tradueixen, entre d'altres aspectes, en un increment del cost per usuari de l'activitat (quan la demanda és escassa) i, de retruc, en una incertesa sobre la sostenibilitat de l'oferta (sobretot quan la demanda existent no garanteix la seva continuïtat en l'activitat). De fet, el treball de camp ha posat de manifest que hi ha nombroses activitats programades que finalment no es poden dur a terme per la impossibilitat o per la manca de garanties de costejar-les. Cal indicar, a més, que **la relació entre cost i demanda condueix a un cercle viciós amb importants efectes negatius: l'escassetat de la demanda provoca un increment del cost de l'activitat per usuari, el qual desincentiva encara més la demanda i incrementa encara més el cost.**

Capital econòmic de l'agent Les polítiques de beques i de reducció del cost per a l'usuari es poden implementar si l'agent disposa de recursos econòmics, més enllà dels que percep directament dels usuaris. Aquesta situació no sempre es produeix per la situació generalitzada de precarietat econòmica dels agents. De fet, les ofertes (quasi)gratuïtes (un 7,3% de les activitats són quasigratuïtes) són fonamentalment de caràcter públic (p.ex. ludoteques). En canvi, els recursos de les AMPAs, per exemple, depenen fonamentalment de la seva grandària i del volum de quotes familiars que gestionen. Quan l'AMPA és gran, generalment l'oferta se subcontracta a empreses de serveis socioeducatius especialitzades. En canvi, quan l'AMPA és petita, o bé es contracta un monitor per a una activitat específica, o bé la dinamització de l'oferta depèn del voluntarisme d'algun pare, mare o mestre/a, la disponibilitat dels quals no sempre està garantida.

Capital social de Una possible estratègia per abaratir els costos ve donada per les

l'agent relacions projectives que s'estableixen entre els agents, les quals permeten compartir recursos humans, infraestructurals i materials o compartir la demanda, factors claus per reduir costos. Especialment entre les AMPAs, les relacions projectives al territori són pràcticament escasses.

Remuneració del personal Bona part de les aportacions econòmiques dels usuaris està destinada a costejar la participació del personal educador que, en darrer terme, dinamitza l'activitat. Com s'observa en la taula següent, la gran majoria d'ofertes, un 89,0%, compta amb la implicació de personal remunerat. La professionalització és necessària per garantir la qualitat i l'estabilitat de l'oferta, sempre que la demanda i els agents tinguin els recursos econòmics suficients per suportar-la. Si els recursos són escassos, els professionals es precaritzen i la qualitat de l'oferta, per tant, se'n veu perjudicada.

Taula 9. Distribució de l'oferta segons participació de personal remunerat (2005)

Participació de personal remunerat	N	%
Sí	73	89,0
No	9	11,0
Total	82	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Diferències/Desigualtats d'accés relacionades amb l'edat

La demanda d'activitats d'educació no formal es concentra sobretot en la franja d'edat entre 6 i 11 anys (amb un pes del 45,8% i una taxa d'incidència del 87,7%). En canvi, els usuaris entre 3 i 5 anys i els de 12 i 15 anys estan proporcionalment subrepresentats, amb una taxa d'incidència significativament menor. És a dir, **la representació dels diferents grups d'edat s'afebleix a mesura que ens situem en els extrems (infants més petits o joves més grans).**

Taula 10. Demanda i població resident de 3 a 15 anys segons grup d'edat (2005)

Edat	Població resident	Distribució per grups d'edat	Demanda	Distribució per grups d'edat	Taxa d'incidència
De 3 a 5 anys	662	22,0	426	23,6	64,4
De 6 a 11 anys	1.378	45,8	1.208	67,0	87,7
De 12 a 15 anys	966	32,1	169	9,4	17,5
Total	3.006	100,0	1.803	100,0	60,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Padró d'habitants (2001) i dels agents d'educació no formal (2005)

Nota: per a la interpretació de les taxes d'incidència, convé tenir present que una part significativa de la demanda no és resident a la zona de referència.

Els factors que permeten explicar la subrepresentació dels grups d'edat extrems són:

	Grup de 3 a 5 anys	Grup de 12 a 16 anys
Factors estructurals	<ul style="list-style-type: none"> - Absència d'autonomia de l'infant i necessitat d'un major nombre d'educadors especialitzats en l'atenció a infants petits. - Cansament dels infants després d'estar hores als centres escolars. - Etc. 	<ul style="list-style-type: none"> - Escassetat d'ofertes per als infants i joves d'edats compreses entre els 12 i els 16 anys, especialment perquè l'IES no desenvolupa activitats 'extraescolars'. - Existència d'ofertes de lleure infantilitzat, centrades en el joc, que no resulten atractives per a aquest grup d'edat. - Desenvolupament d'una oferta d'oci juvenil que entra en competència amb les propostes d'educació no formal. - Autonomia dels joves, els quals són orientats en menor mesura envers les ofertes d'educació no formal per part dels seus progenitors. - Etc.
Factors econòmics	<ul style="list-style-type: none"> - Cost de l'activitat com a resultat de les característiques psicossocials del grup d'edat: la dependència requereix la intervenció de professionals amb ratios d'infants per educador baixes. - Etc. 	<ul style="list-style-type: none"> - A excepció de les ofertes que es desenvolupen al casal de joves, ofertes destinades subjectes a quotes de participació elevades per les possibilitats econòmiques del grup d'edat. - Feblesa social i econòmica de l'AMPA a l'IES. - Poca demanda, que incrementa el cost de l'activitat per usuari. - Etc.
Factors socials i culturals	<ul style="list-style-type: none"> - Concepció de la 'fragilitat' en les edats més petites, que no facilita la delegació de l'atenció a altres agents que no siguin l'escola o la família. - Importància de la socialització familiar, especialment entre els infants d'edats més petites. - Etc. 	<ul style="list-style-type: none"> - Recerca de formes d'experimentació i de construcció identitària per part dels joves, no sempre compatibles amb el control i la regulació pròpies de les activitats d'educació no formal que es desenvolupen a les escoles. - Percepció per part dels joves de les activitats extraescolars organitzats des dels centres escolars com una continuïtat en relació a l'espai i el temps escolar. - Etc.

Respecte a la tipologia d'oferta, els usuaris entre 12 i 15 anys es distribueixen de manera més heterogènia entre les diferents activitats. En canvi, els usuaris entre 6 i 11

anys freqüenten més les activitats relacionades amb la pràctica esportiva (en un 60,5% dels casos), igualment que entre els usuaris de 3 a 5 anys (52,3%).

Taula 11. Distribució de la demanda segons tipologia de l'oferta (2005)

Tipologia d'oferta	Total	Distribució total	Distribució Usuaris de 3 a 5 anys	Distribució Usuaris de 6 a 11 anys	Distribució Usuaris de 12 a 15 anys
Acadèmica instructiva	78	4,3	5,9	2,3	0,0
Artística i cultural	456	25,3	30,8	24,1	29,9
Educació en el lleure	124	6,9	2,1	3,2	28,8
Esportiva	984	54,5	52,3	60,5	33,2
Recreativa	73	4,0	4,5	5,0	0,0
Social/Comunitari	88	4,9	4,4	4,9	8,2
Total	1.803	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Diferències/Desigualtats en l'accés relacionades amb el gènere

En termes generals, la demanda d'educació no formal està masculinitzada, amb una tendència creixent a mesura que avança l'edat. És a dir, **les nenes i noies estan proporcionalment menys representades que els nens i els nois, i aquesta subrepresentació és major com més grans són els infants i joves en edat** (veure taula següent).

Taula 12. Demanda i població resident de 3 a 15 anys segons grup d'edat i sexe (2005)

Edat	Població resident	Taxa de feminització	Demanda	Taxa de feminització
De 3 a 5 anys	662	50,3	426	49,5
De 6 a 11 anys	1.378	48,8	1.208	45,4
De 12 a 15 anys	966	48,8	169	30,2
Total	3.006	49,1	1.803	45,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Padró d'habitants (2001) i dels agents d'educació no formal (2005)

Els factors que poden explicar la **subrepresentació de les nenes i noies** són:

Factors estructurals

- Divisió sexual de l'oferta, especialment l'esportiva (nens: futbol...; nenes: jazz, patinatge...), amb restriccions formals d'accés segons la condició sexual (oferta esportiva "adreçada" a nens/nois i oferta esportiva "adreçada" a nenes/noies). Quan la demanda de les activitats esportives no és suficient per conformar un equip, no s'executa, i aquest és un cas freqüent entre les nenes/noies. A més, existeix la presència de diversos agents que només organitzen

- activitats per a nens/nois.
- Escassetat d'oferta esportiva estereotípicament femenina.
- Etc.

Factors socials i culturals

- Major control de les formes de lleure de les nenes/noies per part de les famílies (adscripció familiar en el temps de lleure, segons la lògica *autonomia/fortalesa-masculinitat* i *fragilitat-feminitat*), amb usos de lleure familistes (compartits, coneguts, acceptats o estrictament controlats per la família).
- Masculinització de les activitats esportives majoritàries, com ara el futbol o el bàsquet.
- Etc.

Respecte a la distribució de la demanda per tipologia d'oferta segons gènere, s'observa com existeix una notòria subrepresentació del grup de nenes/noies en l'oferta esportiva (38,5%), mentre que aquest grup està sobrerrepresentat en l'oferta de caire artístic i cultural (61,3%). Mentre els nens/nois fan més activitats d'educació no formal caracteritzades pel joc i la competició, les nenes/noies fan més activitats relacionades amb la instrucció o amb propostes clarament continuistes o complementàries a l'activitat escolar. Diversos estudis apunten, en aquesta línia, que les nenes/noies construeixen usos del temps de lleure caracteritzats per la dominació i l'obediència de les pautes i referents normatius escolars.

Taula 13. Distribució de la demanda per tipologia d'oferta segons sexe (2005)

Tipologia d'oferta	Total	Distribució total	% dones	Distribució dones
Acadèmica instructiva	78	4,3	51,4	4,7
Artística i cultural	456	25,3	61,3	32,7
Educació en el lleure	124	6,9	54,5	7,9
Esportiva	984	54,6	38,5	48,2
Recreativa	73	4,0	38,2	3,4
Social/Comunitari	88	4,9	28,6	3,1
Total	1.803	100,0	45,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Diferències/Desigualtats en l'accés relacionades amb l'origen

Els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut han experimentat en els darrers anys la incorporació de fluxos immigratoris exteriors, els quals han contribuït a situar en el moment present **la presència percentual de població de nacionalitat estrangera al voltant del 8% del total**. Ara bé, atès l'impacte de la "matrícula viva", resulta interessant prendre com a referència la presència percentual en els centres escolars. En aquests, principals espais de realització d'activitats d'educació no formal, s'observa com **la presència relativa d'infants i joves d'origen estranger s'incrementa fins al 15,5%**, especialment en l'etapa d'educació primària (17,4%).

Taula 14. Alumnat de nacionalitat estrangera als centres escolars segons origen i nivell educatiu (2005)

Origen	Educació Infantil	Educació Primària	Educació Secundària Obligatòria	Total
Origen immigrat	108	268	36	412
Total	837	1.544	276	2.657
% per nivell educatiu	26,2	65,0	8,7	100,0
% d'alumnat d'origen estranger sobre total	12,9	17,4	13,0	15,5

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels centres escolars (2005)

Nota: la taula no conté les dades dels centres dels quals no s'ha pogut obtenir la informació. En total, s'han obtingut les dades de 6 (dels 7) CEIPs, de 2 (7) escoles concertades i d'1 (1) IES).

En canvi, **la demanda analitzada d'educació no formal està configurada en un 10,0% per infants i joves d'origen estranger**, similar a la seva presència en el territori, però significativament per sota de la presència en els centres escolars. En termes relatius, la demanda es caracteritza per:

- Subrepresentació en tots els grups d'edat en termes comparatius a la seva presència als centres escolars, encara que, com més avança l'edat, més subrepresentat està el col·lectiu en l'àmbit de l'educació no formal.
- Major concentració de la demanda d'origen estranger en el grup de 6 a 11 anys, en comparació a la seva distribució per edats en el territori (67,8% *versus* 65,0%).
- Major masculinització de la demanda, especialment entre la franja d'edat de 12 a 15 anys.

Taula 15. Demanda d'origen estranger segons grup d'edat, sexe i origen (2005)

	De 3 a 5 anys	De 6 a 11 anys	De 12 a 15 anys	Total
Homes	24	66	9	99
Dones	22	56	3	81
Total	46	122	12	180
Distribució per grups d'edat	25,6	67,8	6,7	100,0
% de població d'origen estranger sobre total	10,8	10,1	7,1	10,0
Taxa de feminització	47,8	45,9	25,0	45,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

Els factors que poden explicar la **subrepresentació dels infants i joves d'origen estranger** són:

Factors econòmics

- Precarietat de la situació econòmica de la família d'origen immigrat, juntament a una escassetat de polítiques d'accessibilitat en les ofertes.
- Etc.

Factors

- Diferències en la concepció de l'ús del temps de lleure.

culturals i socials

- Absència de referents en els països d'origen de propostes i serveis d'educació no formal, especialment quan no estan relacionades amb la pràctica esportiva (p.ex. educació en lleure, etc.).
- Dificultats de comunicació amb les famílies i amb els infants i joves nousvinguts que no dominen la llengua vehicular utilitzada en les activitats (català i castellà).
- Escassa participació de les famílies nousvingudes d'origen immigrat en el teixit associatiu dels barris.
- Tendència a la segmentació dels espais educatius segons l'origen, especialment entre centres escolars públics, i entre aquests i centres concertats.
- Desconeixement de l'oferta existent, com a resultat de processos migratoris recents al territori.
- Etc.

Factors estructurals

- Absència de plantejaments de treball intercultural per part dels agents.
- No integració de les famílies nousvingudes a les AMPAs.
- Etnocentrisme en les propostes d'educació no formal.
- Escassetat d'estratègies d'aproximació als col·lectius nousvinguts.
- Etc.

Respecte a la tipologia d'oferta, els infants i joves d'origen estranger estan sobrerrepresentats en les activitats de caràcter recreatiu (37,0%), especialment pel caràcter assistencialista que té la ludoteca (veure taula següent). També destaca una presència significativament superior en l'oferta relacionada amb la pràctica de l'esport (10,4%).

Taula 16. Demanda d'origen estranger per tipologia d'oferta (2005)

Tipologia d'oferta	Total	Distribució total	% origen estranger	Distribució origen estranger
Acadèmica instructiva	78	4,3	7,7	3,3
Artística i cultural	456	25,3	7,2	18,3
Educació en el lleure	124	6,9	4,8	3,3
Esportiva	984	54,6	10,4	56,7
Recreativa	73	4,0	37,0	15,0
Social/Comunitari	88	4,9	6,8	3,3
Total	1.803	100,0	10,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels agents d'educació no formal (2005)

5.- DÈFICITS RELACIONATS AMB LA GESTIÓ DELS RECURSOS

Dèficits relacionats amb els equipaments esportius i culturals al territori

Respecte als equipaments de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut, convé destacar alguns dèficits que afecten el desenvolupament de l'activitat d'educació no formal. Aquests són:

- **Escassetat d'equipaments culturals que dinamitzin els barris de referència.** Actualment, només existeix el Centre Cívic d'El Coll, que té un impacte sobre el seu barri. La no fàcil comunicació amb la resta de barris en limita l'impacte sobre el conjunt de la zona de referència. La propera obertura de la Biblioteca a la Plaça Lesseps pot contribuir a dinamitzar una mica més la zona.
- **Saturació dels equipaments esportius públics disponibles, i problemes de permeabilitat dels mateixos.** Els equipaments esportius de la zona de referència estan molt dinamitzats, generalment per part d'aquelles entitats que s'ocupen de la seva gestió. L'ús intensiu d'aquests equipaments per part d'aquestes entitats no afavoreix que altres entitats (o que grups no formals dels barris) se'n puguin beneficiar.
- **Desconeixement sobre les possibilitats d'ús dels equipaments** de la zona per part de la població dels barris i sobre l'oferta d'activitats que s'hi du a terme. Els dèficits de vertebració apuntats anteriorment n'explicarien la causa.
- **Obstacles a l'accessibilitat dels equipaments en el territori**, com a conseqüència de la seva insuficiència i de la distància física que han de recórrer els usuaris per accedir-hi, la qual cosa desincentiva la demanda. La disponibilitat d'un poliesportiu públic o d'un centre cívic, per exemple, ubicats en un mateix espai geogràfic, provoca que algunes zones dels barris de referència quedin distants dels equipaments existents. Respecte a l'accessibilitat física, convé fer especial esment a l'orografia dels barris, que no afavoreix la mobilitat.
- **Desigualtats entre centres escolars respecte les condicions infraestructurals.** Els centres escolars són els equipaments públics més ben distribuïts en el territori i molts d'ells disposen d'instal·lacions esportives susceptibles de ser utilitzades fora de l'horari lectiu. No obstant, existeixen alguns centres amb equipaments amb no del tot adequats per al desenvolupament d'activitats d'educació no formal.
- **Pagament per a l'ús dels equipaments esportius públics i privats**, la qual cosa incrementa el cost de l'activitat per a les famílies i interfereix negativament l'accessibilitat de l'oferta.
- **Poca relació (en general) dels equipaments esportius i culturals públics i privats amb els agents de l'entorn**, malgrat la disponibilitat manifestada pels propis equipaments.
- Etc.

Alguns dels punts crítics giren en torn:

- El nivell de suficiència d'infraestructures en el territori.
- Les condicions de mobilitat del territori i accés a les infraestructures.
- La flexibilitat dels horaris de les infraestructures per a l'activitat.
- L'adequació i manteniment dels equipaments per a les activitats programades.
- Les condicions de la gestió indirecta dels equipaments públics i efectes sobre l'accessibilitat (cost, monopolització de la instal·lació, etc.).

- El nivell de saturació i sobreocupació dels equipaments.
- L'accessibilitat i les condicions d'utilització de les instal·lacions dels centres escolars i d'altres agents del territori.

Respecte a la mobilitat per a l'ús dels equipaments dels barris de referència, diversos agents manifesten la necessitat de dissenyar i implementar un programa de **camins segurs**. La matrícula viva dels centres escolars de la zona, que provoca que molts infants hagin de venir d'altres zones, o la poca disponibilitat d'equipaments obliguen a la mobilitat dels infants (no sempre amb la companyia de persones adultes).

Finalment, encara que no es tracti pròpiament de la gestió d'equipaments, convé assenyalar el **desigual aprofitament dels recursos naturals de l'entorn** per part dels centres escolars i dels agents d'educació no formal. El Parc Güell, per exemple, podria ser un espai aglutinador i un factor generador d'identitat per als agents educatius de la zona.

Desigual aprofitament de determinats equipaments escolars

En aquest punt, convé fer menció sobre l'ús dels equipaments escolars per part de les entitats d'educació no formal externes als centres, especialment pertinent donada la seva bona distribució en el territori i els costos d'accés als equipaments esportius privats. Només amb els CEIPs, els barris de Vallcarca, El Coll, Penitents i La Salut compten amb 7 pistes poliesportives descobertes i diversos gimnasos.

La majoria dels centres educatius manifesta estar oberts a la cessió de les seves instal·lacions. Alguns d'ells concreten aquesta predisposició amb la cessió dels patis o pistes a entitats esportives i culturals durant algunes tardes a la setmana. És el cas del CEIP Rius i Taulet, CEIP Josep Maria de Sagarra, CEIP Turó del Cargol, Escola Sadako, etc., que cedeixen els patis a agents externs com AE Gràcia, Racing Güell, La Miranda, CPNL, Club Arquers, etc. En general, però, **l'aprofitament per part dels agents d'educació no formal de les instal·lacions escolars és desigual entre els diferents centres**. Més enllà de les activitats organitzades per les AMPAs, només algunes escoles públiques i concertades cedeixen els seus espais a agents externs al centre.

Els dèficits d'aprofitament s'expliquen principalment per diversos factors:

- **Inexistència de demandes específiques** rebudes pels centres en aquest sentit, fruit de relacions escasses entre escola i agents d'educació no formal de l'entorn.
- **Indefinició de les responsabilitats en l'ús dels equipaments i instal·lacions del territori**, especialment pel que fa referència a l'obertura específica per a la realització d'activitats extraescolars i a l'assumpció del seu cost (conserges, etc.).
- **Problemes relatius a la gestió de les instal·lacions escolars**: disponibilitat horària d'obertura, responsabilitat sobre possibles efectes de l'activitat (desperfectes, accidents, etc.), dèficits de control del centre sobre els continguts i les activitats que es realitzen en el seu espai per part d'agents externs, cost de la cessió dels espais (conserge, llum, etc.), etc.
- **Baixa predisposició** de l'equip directiu de centre.

- **Desconeixement de les possibilitats d'ús de les infraestructures del territori**, especialment entre els agents menys vinculats, fruit d'una insuficient coordinació global entre agents i determinats equipaments.
- Etc.

És relativament senzill que d'aquesta reflexió se'n desprengui un discurs que tendeixi a traslladar tota la responsabilitat al centre. Així, només tendiríem a incrementar les seves competències funcionals, sense la certesa que aquestes puguin ser realment assumides. De fet, i sobretot, l'obertura del centre més enllà de l'horari lectiu (p.ex. caps de setmana) exigeix una major **regulació normativa** i, si s'escau, una major inversió en recursos econòmics i humans, per tal que uns en puguin fer ús i els altres puguin garantir el manteniment dels espais i la cura de les persones que l'utilitzen.

En alguns municipis, ja s'han posat en funcionament programes que es proposa obrir les portes dels equipaments esportius i de lleure dels patis escolars a la població per poder ser utilitzats fora de l'horari lectiu. L'accés a aquests espais és totalment lliure i gratuït per als ciutadans/es, sempre respectant les normatives d'ús de les instal·lacions. L'ajuntament en qüestió acostuma a costejar el conserge que s'ocupa de preservar el bon funcionament de l'activitat.

Com a bona pràctica, només convé assenyalar la cessió dels equipaments de diversos centres escolars a grups i associacions, generalment per a la pràctica de l'esport. En aquest sentit, caldria explorar la possibilitat de promoure relacions no només de caràcter infraestructural, sinó també de caràcter projectiu. Entre altres barris de la ciutat de Barcelona, per exemple, es produeix un intercanvi entre centres escolars i entitats: el centre escolar cedeix l'ús de les seves instal·lacions a entitats que, alhora, organitzen activitats extraescolars per al centre.

Dèficits en la gestió dels educadors de l'oferta d'educació no formal

Els principals dèficits identificats relacionats amb la gestió dels recursos humans són:

- **Dificultats d'aconseguir i costejar l'equip d'educadors**, especialment entre els agents que compten amb menys recursos econòmics i no poden sostenir sense ajudes externes la professionalització de l'activitat. És el cas, per exemple, d'aquells centres amb una demanda més feble que compten fins i tot amb activitats dinamitzades pels propis professors.
- **Diferències entre AMPAs en relació a la capacitat de gestió**. Mentre hi ha AMPAs conformades per menys de tres mares actives, altres compten amb personal remunerat per a la gestió de les activitats. Aquests recursos no es comparteixen entre agents.
- **Elevada inestabilitat i absència de relleu del personal educador, especialment voluntari**. La discontinuïtat generacional entre ofertes i l'absència d'itineraris entre les ofertes infantils i les ofertes juvenils de la zona genera problemes relacionats amb assegurar l'estabilitat dels recursos humans. Els problemes de relleu de personal han portat algunes ofertes a desaparèixer o a no poder absorbir tota la demanda existent. I altres, a assumir la demanda sense el nombre adequat d'educadors (amb efectes negatius sobre la qualitat de l'actuació). Per als agents més inestables, el recurs de la professionalització no sempre és possible per l'escassetat de recursos.
- **Precarietat laboral del personal professionalitzat**, que genera dinàmiques de rotació laboral que no afavoreixen la consolidació dels projectes educatius.

Aquesta inestabilitat és més present entre algunes empreses proveïdores de serveis educatius, sovint subcontractades per a la realització d'activitats extraescolars anuals per part de les AMPAs, la qual cosa genera desajustos que afecten la qualitat de l'oferta. L'escassetat de recursos econòmics que disposa l'AMPA provoca, precisament, una elevada precarització de la subcontractació.

- **Problemes relacionats amb la formació del personal educador**, sigui voluntari o professional, especialment conflictiva quan ha de gestionar una demanda socioeducativament complexa (infants i joves amb certes problemàtiques socials, desmotivació dels infants i joves en el seguiment d'activitats, etc.). Els dèficits de qualificació no sempre garanteixen, a parer d'alguns agents, la qualitat de l'oferta.
- **Dèficits de reconeixement de la tasca educativa desenvolupada pel personal educador**, la qual cosa alimenta certes relacions de desconfiança entre les propostes socioeducatives i les famílies o agents externs (centres escolars, etc.), i no afavoreix el suport institucional necessari en l'execució de la seva activitat.
- **Voluntarisme del personal responsable de la gestió i execució de les activitats**, la qual cosa genera problemes relacionats amb la disponibilitat de temps, amb la capacitat d'optimització dels recursos, etc. Les dimensions de l'estructura organitzativa dels agents més voluntaristes i la divisió del treball existent condiciona la sostenibilitat de la gestió (a més personal voluntari i a major distribució de tasques, més assumible es fa el voluntarisme), condicions que no sempre es produeixen, per exemple, en les AMPAs.
- **Absència de la figura del dinamitzador**, que s'ocupi no tant de l'execució de l'oferta com de la seva gestió (relacions externes, captació de recursos econòmics, etc.). En termes generals, els agents que compten amb una estructura organitzativa (semi)professionalitzada compta amb una major qualitat de la gestió global de l'oferta (més activitat, més optimització dels recursos, més vinculació en el territori, etc.). Precisament, la participació dels agents d'educació no formal en projectes educatius territorials requereix de figures d'aquest tipus.
- Etc.

Alguns dels punts crítics respecte a la gestió econòmica dels recursos humans giren en torn:

- La precarietat dels ingressos directes de l'activitat (estabilitat, seguretat, etc.) i efectes sobre la qualitat de l'oferta i l'estabilitat de l'agent.
- El nivell de suficiència de les subvencions aportades per les administracions públiques al teixit associatiu d'educació no formal i efectes sobre les garanties d'accessibilitat a l'oferta dels infants i joves.
- Les garanties de compromís i de qualitat dels serveis subcontractats.
- La burocratització de les ajudes econòmiques.
- La professionalització dels serveis.
- L'exploració de noves fonts de finançament (recursos indirectes, penetració en el sector privat, etc.).
- Etc.